

Տեղականի DIEGHEGADOU

Հայոց

Հրատարակություն Գանիբելը Հ.Բ.Ը.Ա.Ծ.

نشرة جمعية القاهرة الخيرية الأرمنية العامة

Հ.Բ.Ը.Ա.Ծ.

1906-2001

ԴԵՂԻ ՓԱՌԱՊԱՆ 100-ԱՄԵԱԿ...

ՏԵՂԵՑԻՒԹ

Պարբերություն
Ամսագիրքը համար 1
Հայոց Բարեկարգական Ընժողով Մայուսի
ՀԱՅ. ԱՐՄԵՆԻ

DEGHEGADOU

Periodical
Published by
Armenian General Benevolent Union - Cairo
Tel. 5919636

ՃԱՀԱՀՈ

نشرة دورية
جمعية القاهرة الخيرية الأرمنية العامة
ت. ٥٩١٩٦٣٦

ԳԱՅԱՆԱԿԱՆԱՍՈՒ ԽՈՄԱԿԱՐ

Sfaguadou Գէորգիան

ԳԵՂԱՐՔԻ ԵՍԱԿԱՎԱՆ ԶԵԽԱՌՈՒՄ

Համել Հաւատարարեան

ՀԱՅԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ԾԱՐՈՒԱՄՔ

Մամուչ Գրիգորիան

ՏՊԱԳՐԱՆԽԵՒՆ

Nubar Printing House

Թիֆ 19 Լոր Շրջան

ՀԱՅԻ 2001

Բ Ա Վ Ա Ն Գ Ա Կ Ա Խ Թ Ի Ի Ն

Խոր Աէր և Նույրում

Հանգեա Ժողովուրդին Եւ Հայունիքին

1

Պերճ թէրպէան

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի 95-ամսակին Առիթով

3

Ազագան Զենարկներու Ծարքը

<Տ.Հ.>

Միշգայութային Պատրէց Պոլի Մ'րցումները

4

Կարմամային Ծրել Պարամանդէսը

5

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի 95-ամսակին Համդիսուրինը

5

Քառեալի Անդամներու և Պատին

Մտերմիկ Ընդունելութիւնը

7

Խոմիտան Էպրային Քառեալը

Գանիրէի Օիներային Փորի Ռամիմին Մէջ

7

Ագաթանգելու

Պարկեշտագեղ Հոյփախուի Վկայաբանութիւնը

8

Պատրաստէց Տ.Գ.

Քրիստոփ Խաչազգեաց Վկաները

14

Տիգրան Գէորգիան

Լորեր

16

Անդամական

ԽՈՐ ՍԵՐ ՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒՄ ՀԱՆԴԵՊ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ

Նկատի ունենալով <ԲՀԸ-ի Գահիրէի
Մասնաճիւղին Հիմնադրութեան 90-ամեակը, մեր
ընթերցողներուն մասնակի հասուածներ կը
ներկայացնենք՝ Միութեան 95-ամեակի
հանդիսութեան բնուացքին, <ԲՀԸ-ի Եգիպտոսի
Շահանակային Յանձնաժողովի եւ Գահիրէի
Վարչութեան Մտենապետ Տիար Փերձ
Թէրզեանի Օրուան Պատգամէն քաղեցով:

Ինչո՞ւ Բարեգործականը առաջին օրէն իսկ
լաշողեցաւ իր առաջադրանքներուն մէջ, ինչո՞ւ
հակառակ 95 տարիներու քայլութիւն ան կրցաւ
պահել իր կենսունակութիւնը և յարանուն անը:

Իբրև պատասխան՝ կարելի է բուել, Բարե-
գործականի բոլոր ժամանակներու ղեկավարնե-
րուն խոր մէր ու ճնշիրումը՝ հանդէաւ մեր ծո-
ղովուրդին և հայրենիքին, ամոնց խորեւ և
իրատես մօտեցումը՝ ազգային Բարեգործուն, ամոնց
խորամիտ յանձնանումը՝ Միութեան դրամա-
գույնին, և մէզումքային դիրքորոշումը՝ ճակա-
տարաց հաջուեսու ըլլալու մեր ծողովուրդին:

Այս իրողութեան անհերքելի փաստերն են՝
Միութեան եղած մնագումար նուիրատութիւն-
ները, բարեկիշտառակ Բարիրաւոր բարեգործերու
կողմէ:

Ցարմար առիրէն կ'օգտուինք պատշաճօրէն
ներկայացնելու Գամիրէի ՀԲԸ-ի Սարենիկ Ը.
Չագըր Հիմնադրամի գործունեութիւնը՝ Բարե-
իշտառակ բարեգործեին՝ իր կեանքի վերջա-
լույին, 1976-ին՝ Գամիրէի Բարեգործականին
նուիրեց Զամալէրի իր մենատունը և անոր
շրջակա ընդարձակ հողը:

Այդ նոր նուիրատութիւնը կու գար Գամիրէի
Բարեգործականին առջև բանալու բազմաքնյոյն
մշակութային և բարեկիշտառակ գործունեութեան
նոր և ընդարձակ դաշտ մը, և անոր ուանքում կը
բարձէր նօդպատամա գաղութին մէջ պատա-
խանաւու ներակատարութիւն մը: Պէտք է լիշե՛
որ Գամիրէի Բարեգործական հիմնուած է 1911-
ին, մինչև 1976թ. ունեցած է իր որոյն գոր-
ծունեութիւնը՝ որ սակայն չի բաղդատուիր յնտեւ
Զագըրեան իր գործունեութեան մետ:

Սարենիկ Չագըր մենատան քովի պարապ-
տարածութիւնը, յաղագնական արտօնութեամբ
մենատունէն անշատուել յետոյ, անուրդով վա-
ճառութեաւ և ստեղծութեաւ Հ.Բ.Ը-ի Սարենիկ
Չագըր Հիմնադրամը, որ ընդփոյթ՝ 1996-ի
Ապրիլէ սկսեալ կը ձեռնարկեր իր գործունե-
ութեան:

Գամիրէի Բարեգործականի վարչութիւնը, որ
առանդապահ է Միութեան Սարենիկ Չագըր
Հիմնադրամին, զայն կը յանձանձէ Բարեգործա-

կանի սկզբունքներով, որոնք լիշուած են իր
կանոնագրին մէջ և որոնք կը նշեն թէ Միութեանը
ապարադաբական և ոչ յարանուանական
կազմակերպութիւն մըն է:

ՀԲԸ-ի Սարենիկ Չագըր Հիմնադրամի
անցեալ 5 տարիներու գործունեութիւնը և
կիրարկած յատկացուներու բաղաքականութիւնը,
անժմատելի փաստերն են այդ հրականութեան:

Իր յատկացուներով կատարած ատեն
Բարեգործական երբեք ենթակային Բարց չէ
տուած, թէ ամ ի՞նչ գաղափարի կը ծառայէ:
Բարեգործականը ունի մէկուն չէ պարտադրան որ
իր ստացած յատկացուներուն փոխարէն, այս
կամ այն ակումբը բանախ:

Կը բաէ, որ դիմորդը հայ է և վերջ:

Սարենիկ Չագըր Հիմնադրամի միջոցներով
բազմաթիւ ուսանողներ, մեծագումար կրթա-
բուժական պահանջող իրենց ուսումը կրցած են
շարունակել բարձրագում ոսունական հիմնարկ-
ներու մէջ:

Ըսկերային օժանդակութեան դարմանի կամ
ապրուստի յատկացուներուն նամար՝ բոլոր
յիմորդներն այ ունեցած իրենց մամապատասխան
յատկացուները, ցորքան լրացուցած են
Միութեան կողմէ բոլորին համար նախասան-
մանուած պարմանները:

Հայ իրականութեան մէջ, իր նախադէպը
շունչող իրազրծում մըն է Միութեան Սարենիկ
Չագըր Հիմնադրամի առողջապահական նորա-
տարութեան ծրագիրը, որուն բարիքներէն
կ'օգտուինք գաղութին զաւակներէն Բարիրաւոր-
ները:

Այժմ անցնինք Բարեգործականի անցնող մինա
տարիներու համարական նպատակներու յատկա-
ցուներու բաժնին:

Մշակութային գործունեութեան ծիրին մէջ նրա-
պարակուած են բազմաթիւ գիյուր և պրակենը,
որոնց մէջ կամ կոռողական նրատարա-
կութիւններ, ինչպէս Արշակ Բ. Օփերան (26
նատոր աւելի քան 2600 էջ), Մատենագիտութիւն
Հայ Մանրանկարիններու, արարերէն լեզուով
«Հայ Բանատեղծութեան Մաղկարաղ», ինչպէս

նաև Տիգրան Չումանեանի, Քրիստափոր Գարա Մուրզայի, Մակար Եկմալեանի, Ալեքսանդր Սպենդիարեանի և Արքատի Բուկեյի երաժշտական գործերուն մասին, առանձին հատորներով լոյս տեսած ուսումնասիրութիւններ:

Կերպարունատի մարզին մէջ նշելի են երուանդ Տէմիթբեանի կեանքին և գործին նուիրուած գիրը, Մարուխամի ծննդեաւ 100-ամեակի նուիրուած արաբերէն լեզուով ալպոմը, ինչպէս նաև «Մարեամը և Եգիպտոս»ը հատորը, նաև արաբերէն և անգլերէն լեզուներով:

Նոյնպէս, Բարեգործական կարեսոր տոկոսով կ'օծանդակէ, չորրորդ տարին ըլլալով լոյս տեսնող, արաբերէն լեզուով «Արեւ»ի ամսօրեալ յաւելուածին հրատարակութեան, որ կոչուած է կարեսոր բաց մը գոցելու, հայութիւնը և հայկական տեսակէւները արար ընթերցողին ներկայացնելու գործին մէջ:

Հրատարակչական գործին մաս կը կազմէ նաև Միութեան «Տեղեկատու» պարբերայենթին եռամսեայ դրութեամբ լոյս ընճայոն:

Երգարունատի և երաժշտութեան մարզին մէջ, հրաիրուած են Հայատուանի Փորիկ Երգիշները, Մրեւանի Օփերայի մենարգչունիներ Էմմա Պապիկեանը, Յասմիկ Հացագործեանը և Անհիտ Միխթարեանը:

Նոյնպէս, հրաիրուած է մեծատաղանդ դաշնականար Վարդան Մամիկոնեանը, ինչպէս նաև հայրենի երգուի Աննա Մայիկեանը:

Դասախոսութիւններու նամար տարբեր առիթներով հրաիրուած են Փոլ Գայինեանը, Բարսեղ Թուլլամեանը և արունատարան Շահնի Խաչատրութեանը:

Ամառնային չորս ճամբարներու մասնակցելու նամար հիմնադրամի միջոցներով նայենին թէ Սուրբ Պրկուած են բազմարի պատամիներ և երիտասարդներ:

Մամրաժամապահն վրայ կատարուած է եգիպտահայ մամուլի ներկային լոյս տեսնող երեք օրկաններուն «Արեւ»ի, «Ցուսարեր»ի և «Զարմակիր»ի հաւաքածներուն պատմենահանումը:

Ուսումնասիրական պարապմունքի նամար յատկացումներ կատարուած են երկու նեղինակներու:

Հայատան գործուղման դրկուած է եգիպտանայ մեծատաղանդ նկարի մը:

Ստեղծագործական պարապմունքի նամար յատկացում կը կատարուի եգիպտահայ արունատագէտի մը:

Դարձեալ, եգիպտական կառավարութեան կողմէ պետական մրցանակի արժանացած տաղանդաշատ եգիպտահայ արունատագէտի մը արտասիման գործուղման առիթի, կատարուած է քաջական յատկացում մը:

Աստեղմէ դուրս, յատկացումներ կատարուած են պետական և համանգիպտական ծրագիրներու, ինչպէս համալսարամներու կարօտեալ ուսանողներու ֆոնտին, եգիպտոսի առաջին տիկին:

Սուզան Մուպարաքի ընկերային և բարեսիրական ծրագիրներուն և Գամիրէի համալսարամի նայագիտական ուսմանց ծրագրի ֆոնտին:

Արաբերէն լեզուի և գրականույթին դասական գործերու բազմաթիւ հատորներ գնուած են Երեւանի համալսարամի Արեւելագիտութեան հիմնարկին արարական ամսիոնին համար:

Այս հապանցիկ թուումէն լիտոյ, կ'ուզենք շեշտել թէ ամէն անգամ որ Բարեգործականը դասախոս մը հրաւիրած է, զայն չէ իրացուցած, այլ ընդհակառակը աշխատած է որ հրաւիրեալ դասախոսը եղոյթ ունենայ Գամիրէի թէ Աղեքսանդրիոյ բոլոր մշակութային միութիւններուն մէջ նեխսիր:

Գիրքերու հրատարակութեան պարագային, Ակատի առնուած է որ իրաքանչիր գիրը նորութիւն մը աւելցնէ մեր մշակութային ժառանգութեան վրայ և շօշափէ հատուածականէ նեռու, հաւարական նետաքրքրութեան միւթեր:

Երգարունատի և երաժշտութեան վերաբերեալ ծեռնարկներու պարագային, երբ որ կարելիրիմ եղած է, մայ արունատ կամ արունատագէտոց Ծերկացանուած է նաև եգիպտացի ժողովուրդին: Այս ուղղութեամբ յանախ վայելած ենք ՀՀ-ի դեսպանութեան գօրավիգօր, որուն համար մեր չերմ շնորհակալութիւնը կը լայտմննը:

Այս առիթով կ'ուզենք նշել, թէ Բարեգործականը իր մշակութային գործունեութեամբ, նետառու է եգիպտահայ մշակութային կեանքը հրատացնելու հայրներէն թէ սփիտը և հրաւիրուած բարձրորակ տաւարականներու և արունատագէտներու եղոյթներով, ինչ որ կը համարէ զայութին մէջ գործող այլ մշակութային միութիւններու գործունեութիւնը:

Մեր Միութիւնը անկախարար իր ունեցած հրատարակչական գործունեութեամբ, նետառու է եգիպտահայ մշակութային կեանքը հրատացնելու հայրներէն թէ սփիտը և հրաւիրուած բարձրորակ տաւարականներու և արունատագէտներու եղոյթներով, ինչ որ կը համարէ զայութին մէջ գործող այլ մշակութային միութիւններու գործունեութիւնը:

ՀԲԸՄ-ի Սարենիկ Չագըր Հիմնադրամի հնգամեայ իրագործումներուն և գործնակերպին մասին տրուած այս ամփոփ պատկերէն լիտոյ, հանգիստ խղճով եւ արդար հպարտութեամբ կրնամը հաստատել, թէ բարեյիշատակ բարերարուին 25 տարի առաջ իր նուիրատուութիւնը Բարեգործականին վստահելով, ամենէն նիշ ընտրութիւնը կատարած էր եւ վատահ նմը որ իր հոգին կը խայտայ, ի տես իր նուիրատուութեամբ եւ Բարեգործականի միջոցով իրագործուած բոլոր ազգական ծրագիրներուն:

Գամիրէի Բարեգործականը հնգինք մրցակից չի նկատէր զայութին մէջ գործող այլ կազմակերպութեան - Ընդհակառակը, ինքզինք կը նկատէ գործակից եւ լծակից զայութին այն կառույցներուն՝ որունք կ'ընդունին այդ գործակցութիւնը եւ լծակցութիւնը:

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի 95-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ ԱՅԼԱԶԱՆ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ԾԱՐՔԸ

Գարնանային այս զուարքարար օրերուն, ասկէ ճիշտ իննիսուննինց տարի առաջ, Նուպարեան ընտանիքին Գանիրէի շքեղ ապարանքին մէջ նիմը դրուեցաւ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ անունով կազմակերպութեան՝ որ Գևմաշուր Պողոս Նուպար Փաշալի գլխաւորութեամբ, հոյլ մը ազգանուէր եւ նայրենանուէր աշակիցներու գործակցութեամբ, կրօւ իննիսուննինց երկար տարիներ՝ անընդմէջ, բոլորանուէր ծառայել նայ ժողովուրդին:

Հաճելի զուգադիպութեամբ՝ դարձեալ գարնանային այս օրերուն, Միութեան նիմնադրութեան 95-ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի ունցաւ այլազան ձեռնարկներու շարքով մը. շէնշող օրեր պարգևելով գանիրէարնակ հայերուն՝ պանիկ մը միայն վրդովելով համայնքային լճացած կեանքին յաւերժացած անդորրութիւնը...:

Իրենց գործադրութեան ժամանակագրական կարգով, «Տեղեկատու»-ի ընթերցողներուց կը ներկայացնենք՝ միշգաղութային պասըէթ պոլի գարնանային մրցումները. շքեղ պարանանդէսը, ՀԲԸՄ-ի 95-ամեակի հանդիսութիւնը եւ Կոմիտաս Լարային Քառեակին համերգը՝ Գանիրէի Օփերայի Փոքր Դահլիճին մէջ:

95-ամեակի տօնակատարութիւններուն մշակութային ձեռնարկները տեղի ունեցան ՀԲԸՄ-ի Գանիրէի վարչութեան, իսկ միշգաղութային պասըէթ պոլի մրցումները եւ պարանանդէսը՝ Հելիոպոլսոյ Հ.Ա.Ը.Մ.-ՆՈՒՊԱՐի կազմակերպութեամբ:

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի երկարամեայ աւանդութեան համաձայն, տօնակատարութիւնը կը վայելէր եգիպտահայ յարանուանութիւններու Հոգեւոր Պետերուն հովանաւորութիւնը:

Գեղեցիկ սովորութեան վերածուելով՝ ՀՀ-ի անկախացումէն ի վեր, հանդիսութիւններուն պատույ հիւերն էին՝ արտակարգ եւ լիազօր Դեսպան Ն.Գ. Սերգէյ Մանասարեան եւ իր ազնուափայլ Տիկինը:

ՄԻՋԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՊԱՍՔԵԹ ԴՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ամեայտարար առաքեալներու կողմէ եղած պատուերերէն, Բիբրընկայութիւնը՝ յառկաէս բոլը միութիւններու միջև, գեղեցիկ տուրութիւններէն մէկը կը նկատուի. խօսքը մասմատորնելով սփորի պարագային կրկնակի արդինաւէտ կ'ըլլայ, քանի որ մրցորդ կողմէնը՝ փոխադարձ կը ծանօթանան խորակութեամ նոր ճեւնքու, իսկ մարզաւէր հասարակութիւնն ալ՝ կը ձերքագատուի այլն աւանդական դարձած մրցախաղերուն նետենէլ...:

Միշգաղութային պատըէր պոյի գարնանային մրցումներուն մասմակցելու ժամար, Հայէափ ՀԲԸՄ/ՀԵԸ-ի Արարատ Մարզական Ակումբի տղոց և աղջիկներու պատըէր պոյի խումբերը իրենց մարզիչներուն և Ակումբի դեկավարներուն գլխաւորութեամբ, Գանիիրէ հրահրուած էին Հելիոպոլսոյ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐի Վարչութեան անդամներուն երթարական մրաւէրով:

Հիւրընկալուող խումբերէն զատ, մրցումներուն մասմակցեցան Աղեքանդրիոյ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐի տղոց, և Բիբրընկալ միութեան տղոց և և Բ խումբերը, ինչպէս նաև աղջիկներու և կրտսերներու խումբերը:

ՅԻՇԱԽԱԿԻ ՊՐՕԾՆԵՐԸԻ ՓՈԽԱԽԱՋՈՒՄՆԻՄ ՀԲԸՄ/ՀԵԸ Արարատ Մարզական Ակումբի (Հայէափ) և ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐի (Հայէափ) խմբաւուները կը մրէանական շիշատակի դրօշները:

Բոլոր մրցումներն ալ տեղի ունեցան ակնկալյուած խանդավառութեան մէջ, Չարաք՝ 14, Կիրակի՝ 15, և Երկուշաբթի՝ 16 Ապրիլին:

Մրցումներուն յաղթող խումբերը համեյսացան:

ա. ՀԲԸՄ/ՀԵԸ Արարատ (Հայէափ) ընդդեմ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ (Աղեքափ):

բ. ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ (Աղեքափ) ընդդեմ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ թ. (Հրազդակ):

Վերոլիշեալ երեք մրցումներուն արդինքները արձանագրուեցան «բարեկամական» բանաձեռնութի գմանատամրուէ:

ի. ՀԲԸՄ/ՀԵԸ աղջիկներ (Հայէափ) ընդդեմ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ աղջիկներ (Հրազդակ), 37-34:

և. ՀԲԸՄ/ՀԵԸ մանչեր (Հայէափ) ընդդեմ ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ համացական (Աղեքափ. - Հրազդակ), 82-78:

ՀԲԸՄ/ՀԵԸ Արարատ Մարզական Ակումբի (Հայէափ) և ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐի (Հրազդակ) աղջիկները՝ իրենց մարզիչներով և պատասխանառներով:

ՀԲԸՄ/ՀԵԸ Արարատ Մարզական Ակումբի (Հայէափ) և ՀՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐի (Հրազդակ) աղջիկներու խումբից իրենց մարզիչներուն գարշական պատասխանառուով և նիւթեալներով:

ԳՆԱՀԱՏԱՆԱՔ ԱՐԴԱԼԻ ՇԱՄԱՅԻՆՆԵՐԻ...
ՀԲԸՄ/ՀԵԸ Անտեսապետ՝ Ցիար Դիքը Թէրզան, արդարութի վասակուած բարեկամ կը յանու, ՀԲԸՄ/ՀԵԸ Արարատ Մարզական Ակումբի (Հայէափ) աղջիկների խմբավայրին:

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԾՐԵՎ ՊԱՐՍՀԱՆԴԵՍԸ

Օպերա, 14 Ապրիլի մոցումն անմիջապես նոր, զիշերուամ ժամը 10-էն սկսալ, փոյսանակ գարնանային գետիոր բացօթեալ ըմբռչնելու, Հելիոպոլու Meridien Hotel-ի Aramis սրանին մէջ տեղի ունեցաւ Հելիոպոլու ՀՄԸ ՆՈՒՊԱՐԻ կազմակերպած շքեր պարանանդէսը՝ տարբեր միջավայրի և այլ տրամադրութեամբ նշելու համար Միութեան պահանջ 95-ամսակը:

Հայէպջի մարզիկ հիւրեսէ և անոնց պատուախանառուներէն զատ, պարասրանը լեցուցած էին ՀԲԸ-ի և ՀՄԸ-ՆՈՒՊԱՐԻ համակիր շրջանակի անդամները՝ կազմակերպիչ վարչութեան անդամները աշպարոշ կը ճնշենէի՛ կազմակերպչական թերացում չնկատուելու մտահոգութեամբ...։ Ասսէս, յաջորդաբար տեղի ունեցաւ նաշի սպասարկութիւնը, վիճակաբանութիւնը՝ բազմարի անձեր ուրախացնելով արժեցաւոր նույրներով, և վերջապէս՝ օդանաւի տուսակին արժանացող բախտառքին յախտարարութիւնը...։

ԿԱՐԿԱՆԴԵՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԲԸ-ի յոթենական կարկանդէս կը նույնէ,
հայտն Տիար Հենրի Ալավենան, Տիար Գևրի Թէրզեան, Տիար
Հրաչ Սիմոնեան, Տիար Վել Մելքրեան:

Պարանանդէսի հանդիսավարութիւնը ստանձնած էր եռամդում ՀՄԸ-ՆՈՒՊԱՐԻ-ական դեկանար՝ Տիար Արա Տեղիոյան. իսկ պարանարթակին վրայ՝ խանդավառութիւնը ապահոված էր, D.J. ARMEN, որ գույք մինչեւ այզգաբաց կրօպաւ աշխուժ պամել մժմուրտը:

Աշօուշտ, աւանդական կարգը պահպանելու համար հանդիսար մշտուղ բերուեցաւ նաև ՀԲԸ 95-ամսակի մեծադիր կարկանդակը, որ նոյնըան հանդիսար իրադրութեամբ՝ շատ նատու դանակով, բառամեն հասուցած մարզական և միութեանական դեկանարներուն կողմէ:

Իսկ որոր ներկաները՝ իրենց բաժին կարկանդակի շնորհ ճաշակած պահում, տեղի ունեցաւ խորհրդանշական յուշանութեամբ լանձնումը. Հայէպջի ՀԲԸ-ՀԵԸ Արարատ Մարզական Ակումբին ամունուց՝ յումբին պատուախանառու Տիար Հենրի Ալավենան յուշանութեամբ լանձնեց ՀԲԸ-ի Գանիոնի Վարչութեան Աստվածածին Տիար Գևրի Թէրզեանին և Հելիոպոլու ՀՄԸ-ՆՈՒՊԱՐԻ Ատենապետ Տիար Հրաչ Սիմոնեանին:

ՅՈՒ-ԾԱԿԱՆԻՑՐԵՆԻՐԻ ՅԱԽԱՏԱՅԻՄ

Յազմանուց առաջած առենուպետները՝ Տիար Գևրի Թէրզեան և
Հրաչ Սիմոնեան, Տիար Հենրի Ալավենան:

ՀԲԸ-Ի 95-ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջ, արդէն երեսորդ անգամ ըլլալով, ՀԲԸ-ի Գանիոնի Վարչութեան փառաւորապես նշանու համար Միութեան ներական յոթենական մէկը, նայենքերտ նրանինց երածշտական նոշակեալ խոնը մը, միանգամայն խախտւով Թամդիսատեսին՝ «կաղապատած» բարուադի Ծերպացմուն առանդութիւնը.

Այս անգամ այլ, Միութեան 95-ամեակի համարապար երեսում տեղի ունեցաւ Նկվ-ի «Պալըրտանկան» Համբիսարանին մէկ կիրակի Ապրիլ 22-ին, երեսուն ժ. 7-ին, ինչ որ բարմադադրու ժամանակը է՝ կիրակնօրեան համբիսարեան ըստ համար:

ՍԱՀԻ և ՀՀԻ նիմեւուն և ՀԲԸ-ի քայլերգի յուղապարհութեամբն նոր, ներմանական կուռ խօսքով հանդէս եկաւ Երիտրասարդ Միութեան Օք. Կարին Տէօվիւթեան, որ նամանանորէն կատարեց նաև նամիսաւորութիւնը:

Անպա, նամիսաւոր իրադրութեան մէջ տեղի ունեցաւ Միութեան 20-ամեակ վելերամ անդամներու վլայաման-

ներու տուշութեան լուգի արարութիւնը որուն մասմակից եղան Գերշ. Ս. Հայրը և Հ. Շենապահին ամձնական ներկացուցիչը. Գանիոնի Վարչութեան Ատենապետուն և Փյու-Սահենապետը յաջորդաբար՝ յուսպարուուած թիվ հրայրացան երրորդ նազարամեակի առաջին յումբի վեհերանները, տիկիններ՝ Նույր Ալեքսանդրան, Գոհար Երեւանցան, Ալիս Խորեսեան, Տուբէ Խորանարդ, Ծոյի Կարիսեան, Կասիա Ծղական, Սոյի Ցակորեան, Ալիս Ցենուկեան, Արարիս Տօվութեան.. օրիորդներ՝ Սնան Կարիսեան, Կարին Տօվութեան, Փերոյ Քէսինցիան, Տոյք. Կարի Արգարեան, պարունակի՝ Գևորգ Քէնիսական, Վարդիկ Կարիսեան, Վարդիկ Կարիսեան, Օօնիք Կարիսեան, Հայուան Արմենան, Մարտիրոս Պալատան, Մարտիրոս Պալատան, Մարտիրոս Պալատան, Նույսար Քէնիսական: Ցնոյ, ցանձնէց նոր վերերաններու անունով՝ պատուու խօսք կարդաց Տիար Մարիոնիուս Պալատան:

Օրուն պատուամբ նապորդերու հրամիութեամբ ՀԲԸ-ի Եգիպտոսի Ծրչանակային Յանձնաժողովի և Գանիոնի

ԱՌԵՆԿԱՑՍ ՈՒՆԻՑՆԵՐՈՒԹՅԻՆ ՀՔԸՄ-ի ՔԱՂՅԵՐԳԻՆ
Զայէն. Տիար Նուպար Միջնեան, Տիար Անդրանիկ
Միսրոցան, Գերշ. Զալէն Արք. Հինչնեան, ՀՀ Դեսպանին
անձնական ներկարացութի՛ Տիար Տիգրան Գևորգեան, Բժշկունի
Խիճան Մանասարեան, Տիար Գերը Թէրզնա:

Վարչութեան Աստեմապետ՝ Տիար Պերճ Թէրզեան, պատմական որորտապտույտ շրջագայութեան եւոց, մեծարգոյ Աստեմապետ կարեւորութեամբ ամբողջամատ 1911 թ. հաստատուած ՀՔԸՄ-ի Գամիրէի Մասնամինինին արդինաւետ գործումներեամբ նախին, չեղոց դնելով՝ այս վերշին տարիներուց անձնախնդրաց գործումներեամ մասին, երբ այս առիթով՝ ասէ-կոստները լուսեաւ չափով սաստիւցամ, և անթրաժեցի եր հրապարակալին դրաբանամուրիմներ կատակելի՝ լարմար առիթին...»

Ներկանեն ակնդէտ կը պատմէն կոմիտաս Լարային Բառեակի եղոյիշից: «ՆԱ-Ն-Ի ԴԱՐՈՉՈՎԱԿԱՆ այս թեմէն՝ անցող դարու ընթացքին, Բանդէտ եկած են Բաղրէնի բազմաթիւ ականաւոր հրամիշտներ կամ եղափշ-եղազութիւնը, որոնց՝ կամ միուրեան մե կոդէմ մրամիրուած կը ըստին, և կամ ամ պետական մասնաւոր առաջնորդամբ դրկուած կ'ըլլային, միջպետական յարաբերութիւնները բարեկայու առաջադրուածոյ:

Բնին վրա է Կոմիտաս Լարային Բանդէտը խորքին

Հանիսավագունի Օր. Կ. Ֆէօվերեան Աքրածական խորք պատման:
Տիար Մ. Պատման կարուարայութ 20-ամառ միքրոմիներու առանձէ:
ՀՔԸՄ-ի Եզկատուի Ծրբանական Ֆանձնականութիւն և Գամիրէի
Կարշութեան Առանցքավան՝ Տիար Գերը Թէրզեան որուած
պատզամ հայուրդած պահու:

Կ'երեւի օրուամ խորհուրդին պատշաճ պաստած: Այս Բանեակը՝ որ աշխարհամօք դրամած է մօտաւորապէս ոք տասմանեակի իր թեղու և բարձրարութեամ գործումներեամբ, կազմուած է 1924 թ. Հալիկարան Կվարտեն անունով. Մուկուսայի Ծրածտանոցի շրու ուսամունքու կողմէ՝ Աւետ Գարիբէւան, Լևոն Օհանջանեան, Միքայէլ Տէրեան, Սարգսի Ասամազեան:

Ինչպէս կը նշուի երաժշտավայրուական պատութեան մէջ, այս տարիներում, երաժշտական կոսաց ստեղծելու գործին Բամար՝ անհրաժեշտ եր սիհարէն սկսիլ. և յայուսամարդով բավականի դժուարութիւնները բառեակը կազմած է կվարտեանային ստեղծագործութիւններու բազմարույթ երկարացամ մը, մեծ դեր պապամովելով նայկական սեմեկային երաժշտութեամ զարգացումին ընթացքին:

Անսպաս շարումակուած է միջնէ 1931 թ., երբ քառեակը

20-ԱՄԵՐԱՀ ՀԵՅԹԵՐԱՆՆԵՐԸ ԿՈՒՇԱՌԻՆԵՆ
Արէն. Գերշ. Զալէն Արք, Անդրեան, ՀՀ Դեսպանին անձնական
ներկարացութի՛ Տիար Տիգրան Գևորգեան, Տիար Գերը
Թէրզեան, Տիար Սահիկ Պոլըրտանեան:

Բամարուած է պետական եւ դարձած է Հայկական Ֆիջարմոնիայի երաժշտական կոմիտիւններէն մէկը. իսկ 1932 թ., ան կոչուած է ԿՈՄԻՇԱՆԱՀ անունով:

Արտօնութիւն կամ իր յատկութեամբ և պարզութեամբ՝ արտայալուշական հնարաւորութիւններէն անկախ բանեակին մեծ վարկ առաջնութեամբ է բաւցութակահար Սարգսի Ապամագեամի կատարած կվարտեանային վերամշակութիւնը՝ Կոմիտասի ստեղծագործութիւններէն որոնց արդէն գերարտեանական մեծ արժէ կը ներկարացն այս սեփ գումարութեան մէջ:

Այս, այս երեկոյ, մեր աշրից առջն է ապրոյ ԿՈՄԻՇԱՆԱՀ ԱՄՐԱՑԻՆ ԹԱԼԵՆՑԱՐ, այս անզամ, առաջն շուրակ՝ Ըստուրդ Թադեոսեան, Կերորդ շուրակ՝ Սուրեն Հայնապարեան, այս՝ Ակնեսանը Կոսեմեան, բաւցութակ Արարատան:

Համերգի առաջին բաժինը՝ Երաժշտաման Էջուարդ Միջոյեամի «Բանեակ»-ն էր, բաւական երկարաշում ստեղծագործութիւն մը:

Ծրիորդ բաժինը, արդէն ունկնդիրին վաղուց ծանօթ կոմիտասան մենցիներու շարքը՝ Սարգսի Ապամագեամի «Հայկական Ժողովրդական Խամակար»-ն էր, որ արտօնութեամբ կատարեցին ցրտնաթոր՝ համեստարամին թերի ոչաւորութիւն պատճառով, սակայն մեծ բաւականութիւն պատճառնեցին ունկնդիրներուն:

Ըստուրդ առաջայի համեստավար Օրիորդին Բրաւերու՝ Առաջնորդ Սրբական Հօր «Պահապանչ»-ով վերց գտու Միջոյեան 95-ամանի տօնակատարութեամ հանդիսար բաժինը. Ենրկաները գոմունակ դուրս ենակ հանիստարամէն, ի ծեղին ունենալով՝ խմաքրով և ճաշակով պատրաստուած լիշտակակի 12 եղու պրակը:

ՀՈՄԻՒՏԻԿ ԱՐՄԱՆԻ ՔԱՌԵՎԱՆԸ
Եղուարդ Թադեոսեան՝ Ա. չուրակ, Սուրեն Հայնապարեան՝
Բ. չուրակ, Ակնեսանը Կոսեմեան՝ այտ, Արամ Թալաւեան՝
բաւցութակ:

ՔԱՌԵՍԿԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ ՄՏՏԵՐՄԻԿ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Կոմիտասնամ աճո՞յշ-ծորուն մեղեղիներուն բանելի թմբիրեն դեռ չափափած, ունկնդիրներէն որոշ անձնը՝ Հելիոպոլու Petit Palmyre-ի վերանորոգած ճաշարանին մէջ դիմաւրունցան միլորդնկալ դեկավար Վարչականներուն կողմէ, այս անգամ ըմբռշներու համար հայրենի հոչակեալ արուեստագէտները՝ Է. Թադէոսեան, Ս. Հայնազարեան, Ա. Կոստանան, Ա. Թալալեան, իրենց մտերմութեամ մէջ:

Արդարեւ, զուարժարանութեամբ սկիզբ առած զրոյցները՝ կողմնակի եւ զիսաւոր, պահ մը կանգ առին, երբ Առենապետ Տիար Պերճ Թէրզեան, խանդակառ եղյօնվ մը՝ կենաց առաջարկեց բանկագին միլորդուն ի պատի, եւ ներկաներէն հաջամանաւոր անձերը, Առաջնորդ Ս. Հայրը, Թեմական և Քաղաքական ժողովներու առենապետները, ինչպէս նաև ՀՀ Շնուպանին անձնական

ներկայացուցիչը ծանօթացուց անոնց: Բաժականակերով նանդէս նկան նաև Փրոֆ. Հ. Աղաջանեան՝ որպէս Քառեակի անդամներուն մօտիկ անձ, և շութականիար Է. Թադէոսեան՝ որ Հայաստանցի յատուկ պերճախօսուրեամբ անորադարձաւ երաժշտական իրենց կեանքին մասին:

Զուարժ ժամերու ընթացքին, բոլոր ներկաներն այ ախորժակով ճաշակեցին արեւելեան այլազանութեամբ պարուժաքները, խորտիկները, եւ զատ անթատական ճաշակի համայամները, այս բոլորը՝ անշուշտ, ցողուած սառուրակ ընտիր գարեջորով:

Իաշմամուրի մեղմ նուագածութեամ ներքեւ, հրահրեալները շնորհակալութիւն լաւունով միլորդնկայներում՝ իրենց պարզեւած գեղեցիկ եւ անմոռանի պամերուն համար, մեկնեցամ:

ԿՈՄԻՏԱՍ ԼԱՐԱՅԻՆ ՔԱՌԵՍԿԻ ԳԱՀԻՐԵՒ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՓՈՔՔ ԴԱՀԼԻՇԻՆ ՄԷՋ

Այս օրեւ որ դիմանագիտական յարաբերութիւն նաստառուեցաւ Եգիպտոսի եւ Հայաստանի Հանրապետութիւններուն Միջեւ, միաժամանակ՝ սերտ գործակցութիւն ատեղծուեցաւ Եգիպտոսի Մշակոյի Նախարարութեան և ՀՀ Գահիրէի Ռեսպանատան Միջեւ, այս գնդեցիկ երեսութիւն, Գահիրէ ՀԲԸՄ-ը կը համագործակցի՝ ամեն անգամ որ մշակութային մեծ ձեռնարկ մը իրագործելու կարիքը զգացուի:

Կոմիտաս Լարային Քառեակին Գահիրէ այցելութեամ առիսով, Եգիպտոսի Մշակոյի Նախարարութեան Ազգային մշակոյի Կենտրոն և Գահիրէ ՀՀ Ռեսպանատունը, Բամագործակցութեամբ ՀԲԸՄ-ի, Կրիակի՝ Ապրիլի 29-ին, երեկոյան ժ. 8-ին, Օփերայի Փորձ Դամիճին մէջ կազմակերպած էր սեմեկային երաժշտութեան բացանիկ երեսոյից մը՝ որուն մերկայ եղան երաժշտաւէր Բասարակութիւնը, դիմանագիտական շրջանակի նիւթե և գաղութային դեկավար դէմքեր:

Ծոյն բայտագին առաջին մասը՝ Georg Friedrich Haendel-ի և Սարջիս Ասլամազեանի Passacaglia-ն էր, ապա Franz Schubert-ի, Quartet in A minor-ը մետեալ բաժանումով՝ Allegro ma non troppo, Andante minuetto, Allegro moderato.

Երկրորդ բաժինը՝ նախորդ Կիրակի օրուան բայտագին կրկնութիւնն էր՝ նոյնութեամբ:

Այս ունկնդորութեան աւարտին, մենք այ նամոգուած կը կրկնենք Արամ Խաչատրեանի կարծիքը՝ յէ «Կոմիտասի անուան կվարտեսք՝ հայկական երաժշտական մշակոյի զարդ է», իրապէս:

Կարենի է միան յուսալ, որ խօսանուած այս անձաներաց խանդականութենէց, Գահիրէ ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը՝ փառաւորապէս նշելու համար Միութեան ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՅՈՐԾԵԼԵԱՆԸ, կը հրահրէ Հայաստանի Պետական Երգչախումբը՝ կոյոյ ունենալու համար՝ ար պարագային, Օփերայի Մնծ Դամիճին մէց:

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԸՄՐԱՅԻՆ ԲԱՄԵԼԱԿ
ՕՓԵՐԱՅԻ ՓՈՔՔ ԴԱՀԼԻՇԻՆ ԲԵՄԵԼ ԱՐՄԱՑ
Եղանակ Թատրոնական, Առուել Հայինապարհան, Ախցանոց
Լուսնանա, Արամ Թարաքան:

ՀԱՌԵՍԿԻ ԽՄՐԱՅՆԿԱՐ
ՀՀ Շնուպան Ն. Գ. Մերգել Մահասարեանի կողից կանցած ու
Կոմիտաս Լարային Քառեակի անդամները, և ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի
Շրջանակ անձաները՝ իրենց լստենապատով լիսային:

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ

ՊԱՐԿԵԾԱԳԵՂ ՀՌԻՓՍԻՄԷՒ ՎԿԱՅԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դիոկետիանոսի կամքը

Այդ ժամանակները պատամեցաւ, որ Դիոկետիանոս կայսրը կամեցաւ իրեն համար կին առնել, իր տէրութեան բոլոր կողմերը վկան շրջի Ամամանան ճարտար նկարիչներ՝ որոնք դժմքի գեղեցկութիւնը, մրազարդ լօնքերը՝ ճշգրտորէն, հասակին յարմար, համապատասխան ներկերով կը նկարէին տախտակներու վրայ, որպէսզի բազարին ցոյց տան անոր ի հանոյ:

Հոռոմ քաղաքը գալով, անոնք գուան վանը մը կրամերու՝ որոնք լեռներու մէջ մեկուսացած, բուսակեր, ժուժկալ, պարկեցաւ եւ սրբանուել կինը, ինը, թիւառնեական հաւատորվ իի, գիշեր և օրոնկ վագաւորութեանը և օրմութեամբ իրենց ալորքը առ Աստուած կ'ուղէին:

Անոնց գիւտորին անունը՝ Գայիանէ՛ էք, որ սան մը ուներ, բազարուական տռիմէ՛ աստուածապաշտ մարդու դուստրերէն, Հոկիսիմէ՛ անունով:

Նոր եկան հասան, բռնութեամբ մտան առարինի կիներուն սուրբ կայանը, տեսնելով պարկեցտագեղ Հոկիսիմէ՛ ապշած սրամնելի տեսիլորվ, զարմացած՝ նկարը տախտակի վրայ նկարնցին և բազարին հասցուցին:

Թագաւորը երբ տեսաւ Հոկիսիմէ՛ կերպարանքի նկարին հիասքանչ վայելչութիւնը՝ կատաղի ցանկութեամ տոփանքով լեցունցաւ, որովհետեւ յիսար, մոխզին, անկառ ցանկութիւնը կը ստիպէր, եւ ան հարսնիքի ուրախութեան ժամ որոշելով, տագմապով շտապեց հարսանեական ուրախութիւնը ընկի: Օստափոյք պատուիրակներ ուղարկեց բոլոր երկինքները, որպէսզի ամէնքը օժիտ եւ ընծաներ բերէին մեծ հարսնիքին, եւ մեծ ուրախութեամբ ամէնքը գալին արքայական դիսային կարգը կատարելու՝ ըստ բազարուական օրէնքներուն:

Առաքինի կուլերը երբ տեսան թշնամիին գաղտնամիզ նետերը՝ որով սովոր էր բրիտուսաւէր սուրբերուն հարուածել, հասկցած որ բազաւոր չափ գործիք դարձած:

Որոգայթադիր թշնամի՛ հապրտացնելով բազաւորը, ամբարտաւանացնելով, կը գրուէր զինը նախանք բարուցել Աստուածու նկանեցիներուն իւմ, խելացնութեանելով զինք՝ ստիպելով երկրպագել մեռերութ ուրուականներուն, սուսի աստուածներուն ուսկեղէն եւ արծաթեղէն, փայտեղէն, քարեղէն և պղնձակերտ արծաններուն պիղծ պաշտամունք կատարել:

Ամբարտաւանօրէն կը բարձրանար եկեղեցւու հաւատքի հաստուուն վէմը հարուածելու, սակայն վէմին չկընալով բամ մը ընել, վէմին վրայ ինը կը խորտակուի:

ԴԻՈԿԵԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ալմունետեւ ապահնելով մոյեզին ամբարտաւանութեան՝ բազում եւ անշափ վասաներ կը հասցնէ Աստուածու նկեղեցիներուն:

Բայց երանելի, պարկեցտասէր Գայիանէ՛ սրբամեալ Հոկիսիմէ՛ եւ իրենց միւս ընկերութիւններուն հնտ, սուրբ ուխտոց յիշելով՝ իրենց ընտրած օրինաւոր կոսմքին զգաւորութեան սրբութիւնը կոռպային իրենց ամերը՝ նկարացոյց բրամանին պատճառով, որովհետեւ պիղծ և անօրէն բազաւորը պիղտի տեսմէր իրենց պատկերը:

Ցզնութեամբ ալօրք մատուցեցին, բազումողորմ Տիրոցմէ օգնութիւն խնդրելով՝ փրկելու ալն փորձութեամբ, որ մասած էր իրենց:

Եւ անոնք՝ իրենց աղաշանքին մէջ այսպէս կը սէին:

«Տէր տէրերու, Աստուած աստուածներու, յարիտենական Աստուած, Աստուած անձառ լոյսի՝ որ ամէն ինչ հաստատեցիր քու խօսքերովդ, ստեղծեցիր երկինքն ու երկիրը՝ անոնց բոլոր զարդերով, մարդը կերտեցիր հոդին եւ խնասուուն դարձուցիր, բազմացուցիր զայն երկրի վրայ, բոլոր զարերուն օգնական եղար անոնց որ յուսացին ընկ:

Արգ, մեկի ալ օգնէ՛ Տէր, այս պատերապին մէջ, որով կը նեղէն մէկ՝ որպէսպի յաղթէնք սատաւայի նենգութիւններուն, որովհետեւ եւ փառաւոր թող ըլլայ անունդ, Տէր, եւ եկեղեցիի վօրութիւնը բարձրամայ, որպէսպի մենք այ արժանի ըլլանք պատուիրաններդ պահողներուն արքայութեան օրեւանները հասնելու:

Մեր յապտերսերուն մէջ թող ձերի պակաս չըլլայ եւ մեր սուրբ ուխտի հաւատքին ճրագները շնանգին:

Մեր ուրբերը շշեղին լուսագնաց շատիդ-ներէդ եւ մեր աշբերուն բիբերը չկուրնան ճշմարտութեան զուարքայար ճառագայր-ներէդ:

Տէր Աստուած մեր՝ որ առաքեցիր միածին Որդիդ, որ եկաւ ամրող աշխարհը լեցուց խնասուուն հոգիովդ, որպէսպի Խորամէլի մէջ ըոլորին աստուածաւես դարձնէ: Մեսք լուցինը՝ որ Ան բաժած է, «Երբ այս բաղարին մէջ ձեզ հայածնեն, ուրիշ բաղար որ փախէր, եթէ այնտեղէն այ հայածն՝ փախէր ուրիշ տեղ մը: Ճշմարիտ կրտսել ձեւիք, պիղտի չկընաք սպառէլ Եսրայէկի բաղարները՝ մինչեւ որ գայ Որդին մարդոյ»:

Արդ խնայէ Տէր, մեր անձերուն՝ որ ապահնեցանք սուրբ անունին, որպեսզի շխախտառակութինք հերանուներուն պղծութեան անարգանքով, մեր սուրբ զգաստութիւնը մի յանձներ անոնց վաւաշուտ, անօրէն ու շնարարոյ լկութութեան:

Արդ' Տէր, նայէ երկինքէն՝ քու պրութենէդ, որպեսզի շրջանք աւազի վրայ շինուած այն տունին նման, որ խարիսխեցին պէս-պէս փորձութիւններու նեղիչ խոռովութիւնները, այլ հաստատէ մեզ խաղաղութեան Աւտուարանի ճշմարտութեամբ եւ առաջնորդէ մեզ քու կամքիդ համաձայն:

Մեզի հնարաւորութիւն տուր նահատակութեան բաժակը խնելու, որպեսզի՝ գոխարենք առնենք պատակը, արդար դատաստանին օրը, երբ փառք բարձնուի:

Անէւ եսոց, սուրբ Գայիանէն Հոփսիմէ սանով և միս պարենշու ըմկներուն միասին զային, նեռացան՝ փախուստ տալով, որպեսզի իրենց անձերը սրբութեամբ պահպանեց մեղսաթարաւ, մեղանչական, անօրէն ու դիական մարդոց խառնակութենէն եւ արժանի ըլլան յուսի կենդանութեան, յուսի լարութեան լիութեան համելու:

Անոնք ոչ թէ ժամանակաւոր մահէն կը փախչին, այլ անտանելի կատաղի եւ անօրէն ցանկովիններէն կը ճողովրէին:

Տիրոց անուան համար սամնանուած՝ իրենց անձերը պատրաստած էին բանոյի կապանքներուն ու պատիժներուն, մահուաց եւ սաստիկ նեղութիւններուն:

Գայիանէ եւ Հոփսիմէ հոռմէացիներու քաղաքէն կը փախչին Հայաստան

Այս ժամանակ անոնք եկամ հասան Հայոց երկիրը՝ Այրարատ գաւառը, Վաղարշապատ քաղաքը՝ որ Նորաբարարը՝ այ կը կոչուի, հայոց բազմութեարուն նոտավարը:

Այնուհետեւ մտան այգեստամներուն հնձամները՝ որոնք կը գտնուէին միախս-արեւելան կողմը:

Կը սմէին իրենց ունեցածը քաղաքը վաճառելով, իրենց մետ ապրուատի միջոցներ չունեին: Իրենցմէ մէկը գիտէր ապակենգործութեամ արհնեստը՝ ապակեալ ուղղներու կը պատրաստէր, որով իրենց օրական ապրուատի եւ պարէնի դրամը կը ճարէին:

Յունաց աշխարհին մէջ այն ժամանակ թիշ խոռվութիւն չքարձրացաւ, ամէն կողմ լարուած կ'որոնէին, սուրբամակներ կ'ուղարկէին որ թերեւս կարենան գտնել զանոնք:

Մեծ Հայքի Տրդաւ արքայի մօտ պատուիրակ եկաւ եւ Վաղարշապատ քաղաքին մէջ ներկայացաւ անոր, եւ Դիոկետիանոսի մրովարտակը մատուցեց:

Դիոկետիանոս կայսրին նրովարտակը բրիստոնեաներու դէմ

Հրովարտակին պատճէնը այս էր.

«Իսրայէլ կայսր Դիոկետիանուր՝ մեր սիրելի եղոր եւ ապուակից Տրդաւին, ողջոյն:

Եղրայրութեանդ եւ մեր միզակակիցին ի գիտութիւն՝ այս շարիքներուն մասին, որ ամէն օր մեկի կը համար բրիստոնեաներու խարերայ աղանդէն, որովհետու ամէն բանի մէջ կ'անարգուի մեր տէրութիւնը անոնց ուխտին կողմէ, մեր բազաւորութիւնը կ'արհամարհուի անոնցմէ, ուն խաշեալ մատնալ մը կը պաշտէն, փայտին կ'երկրպագեն, իրենց Աստուծոյ սիրոյն, մահը՝ փառը ու պատիւ կը համարեն:

Մեր արդար օրէնքներով կը դատապարտուին, որովհետու մեր սահմաններուն դաննացնելով մանձրացուցին, մեր սուրենք բրացան, իսկ անոնք չպարկութեցան մեղսելէ, որովհետու մոլորած էն՝ իսչեալ հրէայի մը հետեւելով: «Պուտուանեն անպատուել բազաւորները, իսկ քուն աստուածներուն կուրքերը՝ անարգի:

Թէեւ տէսակ-տէսակ տանշանքներ տուինք իրենց, առաւել եւս բորբոքցաւ եւ տարածուեցաւ, անոնց աղանդը, անոնց արեան հերուսէն տառել եւս ծաղկեցաւ ու բազմացաւ անոնց աղանդը:

Պատահեցաւ՝ որ անոնց ուսունքին աղանդէն գեղեցիկ օրիորդ մը տէսնեմ, կամեցայ կնութեան առնել վրնը, սակայն յանդգնեցան զան եւս ինձմէ բորամանօրէն հեռացնել:

Քըրեւ բազաւոր՝ անոնք ցանկութեամբ չփափաքնաց ինժի, ոչ ալ՝ իս սաստիկ սպառնապիքներէն որեւէ վախ ունեցան, այլ իրենց աղանդին պատճառով, աւելի աղանդի, պիղծ ու գարշելի համարեցին զիս, եւ անուցի դաշնակին միջոցով՝ բարուն, անոր ուղարկեցին մեր տէրութեան կողմերը:

Փութացան եղիր եղրայր մեր, որպեսզի ուր այ լրիս այլ կողմերը, կարենաս գոնեկ անոնց հետոք, եւ անոր եղողները՝ դայեակով հանդէր, վրիժառութեամբ՝ մահուան արժանացնեմ, իսկ չքնաղազեղ կոյսն ալ, այստեղ ինժի ուղարկեն:

Իսկ երէ անոր գեղեցկութիւնը քեզի համութիւն, այդտեղ սուոյ պահէ, որովհետու անոր նման մէկը չգտնուեցաւ մեր Յունաց աշխարհին մէշ:

Ողջ եղիր աստուածներու պաշտամունքը՝ ամենայն պատուով:

Սոյն նրովարտակին թուղքը եղր կարդացին, այրան խիստ մրաման տուաւ, պատուիինելով՝ որ իր իշխանութեան բոլոր վայերերը մանրակրկիտ խուզալումով փորացան որոնմն:

Տարբեր կողմեր շատավայոյը սուրբանդակներ ուղարկեց, որպեսզի ուր ալ գտնեմ՝ ամենիչապէս

մէջտեղ թերեն. իսկ ով որ գտներ անոնց՝ կը խոստանար մեծամեծ պարզեններով հատուցել:

Միմչդեռ Հայոց աշխարհին սահմաններուն բնութեամ իրարանցումին մէջ էին, այն սուրբ վկաները եկան թարմութեամ արքայական օստավայրին մօտ, ոոյն թագաւորական Վարդարշապատ քաղաքին մէց:

Այն օրէն թիշ անց, որոնումներով շուտով մէջտեղ թերուելով, յայտնի դարձան:

Սակայն՝ ճշմարտութիւնը եւ առաջինութեամ նամատակները երրեք չեին կրօնար թաքնած մնալ. իրանք իրանց աղօթքներուն մէջ կ'աղաշէին, ինչպէս որ Տէրը ըսած էր իր սիրելիններուն, թէ «Ճեր բարի գործերը տեսնեն՝ որպէսպի ձեր Հայրը փառարաննն, որ երկինքն է»:

Անոնք կը զմտնուին հնանաններուն մէց երր յունաց մեծ բազաւորին նրովարտակը նաև Մեծ Հայրի արքայ Տիրատին. պակաս խոռվորին չեղաւ Հայոց աշխարհին մէշ, որովինեն կը պահանջին պղղոտաներուն եւ գաւաններուն բոլոր անցրերը, եւ տարբեր կողմեր ելլելով՝ իրարանցումի մէջ կը փնտուին. մէկը՝ տեսնելով զանոնք, կը պատմէ անոնց մասին:

Անոնց մասին երր իրողորինը յայտնի դարձա, երկու օր վամամափակ շրջապատեցին զանոնք, նետեակ գորդի լեգէնին մը յանձնարարելով՝ ալմտեղ պահել անոնց՝ ոոր որ կը գտնուին:

Ապա, երկու օր յանու, Հոհիսիմէն պարկեսութեամ ու շըմաղ գեղեցկութիւնը տեսնելու համար, խուններամ բազմութիւնը կուտակուած-դիզուած կը համարուի. նաև նախարարները եւ աւագանին մեծամեծները անոր տեսութեամ զայով՝ իրարու վրայ կը բափուին:

Իսկ անոր գեղեցկութիւնը տեսնելու համար, խուններամ բազմութիւնը կուտակուած-դիզուած կը համարուի. յիմար, ցոփ բարեքրուն, ալլանդակ միտքերուն, զես, ներանոսական անառակ սովորութիւններուն պատմառով:

Իսկ երանելինները՝ երր հասկցան անմիտ եւ վայրենարարոյ մարդոց մտադրութիւնը, ողբածայն արտասուրով ձեռքերը երկինք բարձրացուցին՝ ամենազօր եւ ամենակալ Տիրոջէն փրկութիւն խնդրելու, որ առաջին անգամ փրկեց անոնց՝ շար, զարդելի ներանուններուն անօրէն պղծութեմն, որպէսզի այս մարտին ալ անոց բայթորին ու անունը լուսաւորութիւն: Ներսները ծածկելով՝ ինկած էին գետին եւ պառկած, ամշնալով լուսի ականատեսներէն, որոնք նաւարուած էին զիրենը դիտելու:

Ասկէ ետք, թագաւորը զարմացուցին բազմարի մտերին ականատեսները՝ որոնք նկած էին անոր գեղեցկութիւնը տեսնելու եւ թագաւորին պատմելու: Միևս օրը՝ այգաբացին եւ նոյնիսկ անձն կանուին, թագաւորէն նրանման եկան որ երանելի Հոհիսիմէն արքունիք տամին, իսկ ոորը Գայիսանէն այնտեղ պահեն՝ պարկեսու ըմկերութիւններուն մնտ:

Արքունիքէն՝ շուտափոյք, ոսկեպատ գաճաւորակներ հասցուցին իսկոյն, սպասաւորմերով միասին, մնանին դուրք քաղաքէն ուրս, ուր անոնց կացարանն էր: Արքունիքէն՝ ընտիր, գեղեցիկ, փափուկ եւ վառ զգեստներ, աշքառու զարդարանքներ մատուցեցին անոր, որպէսզի զարդարուի՛ շուրջ ու պատուով մտմէ բաղար. ներկայանայ թագաւորին, թէն ամ չէր տեսած զինը, սակայն՝ նամամայն իրեն պատմուածներուն, մտածեց կնութեամ առնել:

Սուրբ Գայիսանէն երր տեսաւ, իր սամին հնտ սկսաւ խօսի եւ այսպէս ըսա. «Եիշէ որդեսակ իմ, որ գեցիր, լքեցիր հայրէնի մեծապատի, շքեղաւուք, ոսկեկուու զահի, բագաւորական ժիրանինները, եւ գգետեցար Քրիստոսի թագաւորութեան անանց ճառագայթարձակ լոյսին՝ որ արարիչն է, կեցուցիր ու վերակենդանացնող. իրեն լուսացողներուն խոստացած անպատճութ բարիքները կը պահէ: Եւ դուն՝ որդեսակ, որ անարգեցիր անցաւոր կեանքիդ ժիրանին, արդի՝ ի՞նչպէս զգաւութեանդ սրբութիւնը կերպակուը կու տաս շոնմերուն, այս օտար երկրին մէշ»:

Սուրբ Հոհիսիմէն երր տեսաւ չարերուն ամրույթ, եւ ինչ որ լսեց իր դայեակէն, նոգիի գէնորվ զինապառութեամ: իր Տիրոջ զօրութեամբ: Մնամայն ուռով ճշաց, եւ բազուկները խաչի նման տարսածելով սկսաւ բարձրամայն ըսել:

«Ամենակալ Տէր Աստուած, որ արարածներդ ստեղծեցիր սիրելի եւ միաժին Որդիիդ ձնորով, երեւելի եւ աներեւոյթ արարածներու յօրինուածքներ կազմեցիր Սուրբ Հոգիի միջոցով:

Եթէ այն առեն խաչին օրինակով վրկութիւն տուիր, ապա՝ հիմա ալ ըրէ նոյնը ձշմարտութեամբ խաչիդ՝ որոնս վրայ բարձրացար եւ արհինդ թագիտեցիր մեր ցաւերուն ի թշկութիւն:

Թէպէտ մենք տկար եւ անարժան ենք, սակայն դուն, Տէր՝ պահէ մեր անձեռը անվայէլ խայտառակութենէ:

Մարդասէր եւ բաղցը, որ մեսի օգնեցիր այս փորձութեան մէշ, զօրութեամբ օգնէ մեսի յայտելու, որովհետեւ բոլով է յաղութիւնը եւ անունդ կը յաղքէ՝ մեսի պահելու զգաւութեան րլուկ:

Սուով՝ մենք կը մտնենք արդարներուն խունքերու թիւին մէշ եւ կ'առնենք վաստակներուն վարձքը՝ որ պիտի տաս եւ հասուցնեն իրարամշիրին, որ երկիւթիւն մէշ կը մասի եւ կը պահպանէ հրամաններդ»:

Արդ՝ երր այս բոլորը եղաւ, ամբոխն բազմութիւնը առելի կուտակուեցաւ. շատերը արցունի սպասաւորներ էին՝ որոնք եկած էին զինը արքունիք տանելու, նախարարներ եւ աւագանին մեծամեծներ՝ որոնք եկած էին անոր շարժիք պատին տալու եւ նետը արքունիք երթալու, որպէսզի Տիրատ թագաւորին կնութեամ տամին՝ Հայոց տիկնութեամ նամար:

Իսկ անոնք՝ արտասուագոչ, ձեռքերը ողորմագին երկինց բարձրացնելով՝ կամարար Տիրոջը կը

խնդրէմ փրկել զիրենք անօրէմ, անարժան Բարսնիքի պղծութեմէն:

Բարձր աղաղակով, մեծամայն կը ճշահին եւ կ'ըսէին. «Քաւաթիւնը ըլլայ մեկի, եթէ հարատութիւնը խարէ մեկ. կամ հանուրը մեկ գայթակղեցնէ, հարածանքը նեղէ մեկ, ու կամ ալ հարուածներուն տանօանքը փորձութեան ենրարեկէ, նոյնիսկ եթէ բիւր ձեւով տանցէք մեկ:

Արդեօք կը վախնա՞նք ահաւոր մահէն՝ որ պիտի բերէք մեկի քառութիւնը ըլլայ եթէ անցար կեսանքը փոխանակներ յափութեալանին հետ, որ անանց է, եթէ ուրանանց է-ին. Աստուծոյ՝ ամենասաւեղթիչն, որուն տէրութիւնը՝ եռթենէն հաստատուած է:

Ոչ խորութիւնները եւ ոչ բարձրութիւնները, ոչ վիշտերը եւ ոչ շարչարանքը, ոչ հոռը, ոչ շուրը եւ ոչ սուրը, ոչ հարատութիւնները եւ ոչ աղքատութիւնը, ոչ կեսանքը եւ ոչ ալ մահը, ոչ որ չի կրնար հեռացնել մեկ Քրիստոփ սերէն՝ որովհետեւ Անոր Առիքեցինք մեր կուտարմար, Անոր աւանդեցինք մեր սրբութիւնները, կը մանա՞ Անոր եւ Անոր Զգոնելով կը սպասէնք՝ մինչեւ որ կանգնինք Անոր գովութեան մասրին առջեւ, առանց ամօթի ու վախի»:

Սաստիկ որոտում եղաւ երկինքը, ամբոխ ահարեկեցաւ, յունեցաւ ձայն մը՝ որ անոնց ըսաւ. «Չօրացէք, քաջալերուեցէք՝ որովհետեւ ես ձեզի հետ եմ. բոյոր ճանապարհներուն վրայ պահեցի ձեզ, անարատ վրակի մէջ ձեզի հասցուցի մինչեւ այս տեղերը, որպէսզի այստեղ ալ հիւսիսային կողմէնորու հեթանուներուն անցեւ վասաւորուի իմ անունս։ Մանաւանդ դուն՝ «Հոփիսիմէն, քատ անունիդ նշանակութեան, մահէն դէպի կեանք նետուեցար». Գայիհանէի ու քու սիրեցիներուու հետ։ Մի վարմաք, կու գաք այն տնօք՝ ուր ես եւ իմ հայրս պատրաստած ենք, ուրախութեան անցնեցի տեղը, ձեզի եւ անոնց համար որոնք ձեզի նման կ'ըլլան»։

Այնպէս երկար որոտաց՝ մինչեւ որ մարդիկ անոր ամէն քմրեցան. Դրաբու վրայ դիգուած քազմութենէն շատեր, զիրա սրորենով՝ պամանեցին. Երբ այս խանաշփոխութիւնը եղաւ, արտօնին մեծամեծ սպասաւորմերէն ունանը գացին թագաւորին պատմելու այս մասին, որովհետեւ այնտեղ կային գրագիրներ՝ որոնք գրի ատին ամէն ինչ եւ կարդացին թագաւորին առջեւ։

Այն ատեն թագաւորը ըսաւ. «Քանի որ իր կամքով չկամեցաւ գալ՝ պատիւով ու շքեղութեամբ, բոյ բոյի բերեն մինչեւ ապարանք եւ մտցնեն արքունի սենեակը»։

Մերթ բարձրացուցած եւ մերթ բարչ տալով, սպասաւորները բոնի տարին սուր Հոփիսիմէն՝ որ աղաղակելով, կ'ըսէր. «Տէր Շիսուս Քրիստոս, օգնէ ինձի»։ Անոր եռեւէն՝ ամրուս փող կը մնչեցնէր, եւ աղի քազմութենէն երկիրը կը թնդար։

ՏՐՈՒԱ ԱՐԵՎԱ
ՆԱՐ

Մերամ Յովանանեան:

Հոփիսիմէն տարին մտցուցին թագաւորին ապարանքը, իսկ եթէ արգելափակեցին զիմք թագաւորին սենեակին մէջ, Տիրոջմէ խնդրեց եւ ըսաւ.

«Տէր զօրութեանց, ճշմարիտ Աստուծօք Դուն ես: Կրկին անգամ Դուն ապրեցուցիր Քու աղախնիդ. Շոշանին: Դուն կրնաս վիս փրկեց այս պղծութենէն, որպէսզի կարենամ վախճանիլ Քու մեծ անոնիդ համար»։

Մինչդեռ սուրը Հոփիսիմէն այս աղօթքը Աստուծոյ կը մատուցանէր. Տրդատ թագաւորը եկաւ եւ սենեակ մտաւ. այն ատեն, բոլոր մարդիկ՝ ապարանքն ներս եւ մեռաւոր փողոցներու մէջ, մեր-վեր թշնօվ՝ սկսան միասին պարել եւ երգել: Իսկ Տէր Աստուծած խեց Հոփիսիմէն աղօթքը, ուշադրութիւն դարձուց անոր վրայ, որպէսզի չկորսուի այն աւանդը՝ որ գգուշութեամբ պահած եր:

Երբ թագաւորը ներս մտաւ եւ փորձեց բոնի միջոցներով ստիան զիմք իր ցանկութիւնը կատարելու, ան՝ զօրացած Սուրը Հոփիսիմ, գազանարաք ողորենով՝ պանքարաք կը մարտնչէր, ժամի երեքն մինչեւ տասը մաքանելով. թագաւորը՝ որ շատ ուժեղ համարուած էր. կը պարտուի: ԱՌ որ ամէն ինչով բոշակուած էր, այժմ՝ աղջիկ մը պարտուեցաւ, յաղունեցաւ Քրիստոսի կամրով և զօրութեամբ: Գարտուուծ, յօգնած եւ թուցած՝ դուրս եկաւ սենեակէն. Վիզը պարան ձգուած՝ բերել տուաւ երանելի Գայիհանէին, որպէսզի դուրսէն համոզէ Հոփիսիմէն, թէ՝ «կատարէ անոր կամքը, որպէսզի ապրինք՝ դուն եւ մենք»։

Գայիհանէն բանձն առնելով խօսի իր սամին Բետ, կը մօտենայ դրան եւ կը խօսի ներսը գտնուող Հոփիսիմէն. «Որդեսակ, Քրիստոս քոդ պահէ քեզ պղծութենէ եւ զօրավիզ ըլլայ. եթէ Աստուծոյ կեանքի ժառանգութենէն դուրս գաս՝ ժառանգելու համար անցաւոր աշխարհը, որ ոչինչ է, այսօր կայ եւ վազը կը կորսուի»։

Երբ իմացան՝ թէ Գայիհանէ ինչպիսի խրատ տուաւ, քարերով հարուածեցին բերնին, մինչեւ որ ակունքն ըափեցան, եւ կը ստիպէին որ թագաւորին կամքը կատարէ: Իսկ ան՝ աելի կը պնդէր, ըսելով. «Քաջալերու, հաստատ կեցիր, որովհետեւ իհմաս կը տեսնան Քրիստոսը՝ որոնս կը վափարէիր, որդեսակ, յիշէ աստուածային խրատը՝ որով դաստիարակեցի քեզ: Յիշէ երկնային խօսքը՝ որ այսօր իսկ լսեցիր, որ արժանի պիտի դարձնէ իր խոստացած պատկին»։

Մինչդեռ թագաւորը Հոփիսիմէի Բետ կը պայքարէր, Գայիհանէ իր սամին Բետ խօսեցաւ նոռմէացիներու լեզուու:

Ժամը տասնեն մինչեւ գիշերուան առաջին ժամը մարտնչենով, Հոփիսիմէ յայշեց թագաւորին՝ Սուրը Հոփիսիմ զօրացած. թագաւորը թուցած վար ինչու՝ իր արգալական զգեստներէն մերկացած: Թէեւ Հոփիսիմէի զգեստն ալ բգիկ-բգիկ պատուած էր, սակայն ան իր անձը յայշող պամնց սրբութեամբ:

Դուները ուժով քանալով, Հռիփսիմէտ դուրս եկա, մարդոց ամրոխը ձեղբեց, ոչ որ կրօաւ յայշամարել իրեն: Քաղաքին մէշեն ընթամալով, արեւելան կորմի Արեգ դրմէն եկա, գնաց հնձամին մօս՝ որ իրենց կրօարանն էր, ընկերութիւններուն ողջունեց, եւ իմը գնաց քաղաքին նիսիս-արեւելան կողմը՝ աազուտ վայր մը, պողոտային մօտիկ, որ Արտաշատ քաղաքը կը տանէր:

Երբ այստեղ նասաւ, Հռիփսիմէտ ծուն դրա, մկան աղօթել եւ քամ. «Տէր ամենայնի, ո՞վ կրնայ հատուցել Քեկի մեզի շնորհած քարիքներու դիմաց, որովհետեւ հաստատ պահեցիր Քեկի նկատմամբ ոնկցած մեր յոր եւ պատեցիր մեզ գաղանին պիղծ ժամփըներէն»: Ո՞վ կամական մեզ կրնայ հատուցել էր ամենայնին մեզ գոյսարէն: Ի՞նչ ու ո՞ւ անձեռք որիք մեզ կրելու, որով ապրեցուցիր մեզ, քանի որ քացի Քեկին Տէր, որից ոչ որ կը ճանանանք եւ Թու ասուն կ'արտասանէնք շարունակ:

Սրդարեւ, Տէր, զնծացինք եւ ուրախ եղանք այս պատերազմին համար՝ որ մեզի վիճակունցաւ Թու սիրովդ մարտնչերը, որովհետեւ բարեց ամենայալը զօրութիւնը եւ մեզի այ յաղթել տուաւ:

Տէր, նայէ ժառանգութեանդ եւ ձեռքի գործերուդ, առաջնորդէ մեզ վերին քաղաքդ՝ որ պիտի հաւաքեն բորս արդարները, սուրբքը եւ անունդ սիրովները: Թու Տէր Աստուծոյ յորը մեր վրայ ըլլայ»:

Հռիփսիմէտանց եւ Գայիանեանց սուրբ նահատակութիւնը

Նոյն գիշերը շուտափոյք այստեղ նասան վառաւուած ջամփերով, իշխանները, դահմապետը, դահմինները միասին իսկոն մօտեցան Հռիփսիմէտին ձեռքերը ևսու կապեցին, կ'ուժին լեզուն կտրե, իսկ ան կամսին, լեզուն ամոնց մեկնեց: Անոր պատառուուն համեմերները համեմներն ըսրս ցից զարմենով, երկուքը՝ ոստերէն, միւս երկուքն ալ ձեռքերէն կապելով՝ պրկեցին զինք. կամելենները մօտեցուցին ժամերով այրեցին ու խորոշեցին անոր մարմինը: Անոր զոգը քարեն լեցուցին, ատիքները դուրս քափեցին, եւ երբ տակաւին կնճաղի էր՝ երանելիին աշքերը փորեցին: Ասպա, մաս-մաս յօրտեցին զինք. ըստով. «Ան որ կը համարակի արհամարհէլ եւ անարգէլ քացաւորին հրամանները՝ ասոր նման կը կրուուի»:

Սևի քան եօթանատու մարդ՝ այրեր եւ կիմեր, այստեղ նասան, անոր մարմինն մասերը հաւաքելու եւ բաղեցու մտադրութեամբ, մակալց, ամոնց ալ սորի քաշելով՝ կոտորեցին երեսուն-երկու հոգի:

Կոյսերը միաբերան աղօթելով, կ'ըսէին. «Փառք քնէ, Տէր, որ չպրկեցիր մեր անարժանութիւնը Թու քարիքներէն, ով մարդաքը՝ որ պահեցիր մեզ աշքի բիքի նման եւ թեւերու հովանին:

ՄՐԱՊԱՅԾ ՀՐԻՓՍԻՄԵՆ
Խճանկար
Ս. Պատրիարք Եպիսկոպոս, Վեճուոկ

տակ պատեցամբ քաղմութեան անօրէնութիւնէն: Միա կը մեռնինք վառապրեալ սմունիդ համար»: Բոյորը միաժամանակ կոտորուեցան, իսկ մէկը՝ հնձամի ներսը սպամեցին, որ կեանքէն հրամարվու պահուն ցաւա: «Գոհանան Քեկմէ, Տէր քարերա, որ զիս այ չպրկեցիր որովհետեւ հիւանդ էի չկրօայ քայի եւ ընկերներուն հետ ըլլայ: Սական Շուն՝ մարդասէր եւ քաղցր Տէր, իմ հոգիս ազ ընդունէ եւ խառնէ սուրբ վկաներուդ գունդին, ընկերուիններուն ու քորերուս քանակին, աղախինիդ եւ մեր մայր Գայիանէ գլխաւորին, եւ Քեկ սիրոու ու մեր որդեակ Հռիփսիմէի մօտ»:

Այսպէս խօսելով՝ ան վախճանեցաւ: Անոնց քոյորին մարմինները՝ դուրս քաշելով, ձգեցին՝ որպէսզի կեր դառնան քաղաքին շուներուն, զազաններուն եւ երկինքի թոշուններուն:

Խոկ քացաւորը նոցած էր նոսաւուցումը՝ որուն համար պէտք է ամշնար. Աստուծոյ կամորով՝ աղջկէ մը պարտուեան, սկալան, ան չէր մտածեր ամօթայի անպատութիւններուն մասին, այլ միայն անոր գեղեցկութիւնը տեսնելու ցանկութեամբ պառուած, տրտմած էր աղջկան մարտուան համար և տիսուր՝ կը սկար:

«Տէսէք, - կ'ըսէր ան, - ինչպէս քրիստոնէաներու կախարդ ականդր մարդկային քավմարիւ կեանքեր կը խլէ՝ զանոնք հեռացնելով աստուածներու պաշտամունքէն: Անոնք կ արգիլս երկրաւոր կեանքի վայելրները եւ մահէն չեն դողար. ասիկա կ'ըսէմ մանաւանդ մրանցելի Հռիփսիմէին համար, որ աշխարիի մէջ իր նմանու տուներ, սիրու անոր հէտ է, եւ ասեննեին միտքէս դուրս չի գար՝ քանի եւ կենդանին նմ: Ոչ մէկ տեղ տեսած են նմանութիւնը այսպիսի գեղեցկութեան՝ որ կորսնցուցին այդ կախարդները, որովհետեւ այսպէս զօրացան կախարդամբերը՝ մինչեւ որ ինօի այ յաղորեցին»:

Վայ առաւուեան թագաւորին մօտ եկա դահմապետը՝ Գայիանէի սպամութեան համար նրանան առնելու: Իսկ ան սիրոյ պատճառով յուգուած, լինարացած եւ ապշած ըլլալով, չիշեց սուրբ Հռիփսիմէի մասը՝ կարծեցին թէ կենդանի է տակաւին: Թագաւորը աւագութեամ, քարծի ու պատիի պարզեներ կը խոստանար անոր որ կարենար նմար զունել աղջկէր համոզեցու, որպէսզի իր մօտ զայ: Դահմապետը այսպէս կը պատասխանէ անոր. «Արքայ՝ աստուածներուն եւ քացաւորներուն հրամանները անարգունները այդպէս կը կրուուին, ասկան, զի՞ւ կայ այն կախարդը՝ որ պապականերու գոյսուց շընադաշնեղ աղջիկը, կան նաև իր երկու ընկերուինները»:

Թագաւորը երբ չեց սուրբ Հռիփսիմէին մտուած ըլլալը՝ տրտմանեան մէջ խորասուզուեցաւ եւ զամէն իշեցուվ՝ գտնինը օստա, կու ըսր եւ կը սկար: Ապա, հրաման տուա առաքին՝ Գայիանէին մասից նախ իզուն ծորակէն հանել, լետոյ սպամել, քամի որ համարձակած էր իր վնասակար խորսութիւններով

կորստեան մատմել այն կոյսը՝ որ աստուածներու գեղցկորիմնը ունէր մարդոց մեջ. ասոր համար անմրաժշտ նկատեց տանջամամա ընել:

Հարաւային դրան մօտ՝ որ դեպի Մեծամօրի կամորքը կը տանի, որ սովորաբար տեսի կոնման մարտապատճեները, չորսական ցից տնկեցին, եւ շոյքայակապ թրին Գայիանէն՝ ընկերութիւններուն մետ որ արսակ խօսեցաւ. «Տէր, մեկի արժանի դարձուցիր անուանի համար մեռնելու, յարգցիր մեր հոդեղէն էութիւնը՝ որպէսզի արժանի ըլլանը աստուածութեանդ, եւ ինծի ալ մասնկից դարձուցիր սուրբ նահատակներուց՝ Հոփափամէի եւ ասոր ընկերութիւններու մասուն. արդ, կը շուապեմ եւ կը փափաքի՛ համանի անոնց՝ որոնք սիրեցին Քեզ: Ուախ եմ՝ որ կը համասի իմ դուստր եւ որդեակ Հոփափամէին, քոյքրուու եւ ընկերութիւններու նուեկ: Յաղութիւնու մակի տուր, իսկ բարը՝ իր գործակիցներով պիտին, կ'ընկառի փառքի ահեն»:

Մօտեցան և պատառութեցին անոնց հանդերձները. և ինքանամշիւրը՝ շոր ցիցի վրայ պրկեցին. մորքներ ծակեցին, ոսքերուն կոյզմէ խողովակներ խոեցին և փշեռով՝ որշ-որշ մորթազեր ցրին մինչև ստիճանը. ապա, ծոծրակներ ծակեռով՝ լեզուներ այսունդէն զորս քաշեցին: Քարեր լեցուցին անոնց գոգերը, և աղյօնները՝ որովաներէն ոորս թափեցին, և որովհետեւ դեռ կենդանի էին՝ սուրբ կորեցին անոնց գոյխները:

Հոոմեացիներու երկրէն անոնց հետ Հայաստան եկած անձերը՝ բոյորը միասին եօթանատն նոզի էին. իսկ նահատակներու թիւը՝ սուրբ տիկիններ Գայիանէի և Հոփափամէի հետ. ընդամենը երեսուները նոզի:

Սուրբ Հոփափամէն նահատակութեաւ Հոոյ ամսուան բանվեցին, նահատակակից երեսուն երես ընկերութիւններու. իսկ Հոոյ ամսուան բանվեցին՝ սուրբ Գայիանէն իր երկու ընկերութիւններով, որոնք իրեն հետ նարտնչեան, պակներ ընդունեցին և առին բայցութեան քագը:

Հոուարդիկ և արհեւմունք հայերէնի վերածեց՝
8.4.

ԱՆՆՈՐԱԿՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. Հատինական ծագունով իօնական այս անձնանշն մասին բանասիրական գրականութեան մէջ կը նահեսիմ նետենաւ բացառութեաններուն:

ա. Հոոյց անձնանունները սուրբարանու մէծագոյն լեզուարանը՝ Հրացեան Անձունան կը յայտնէ թէ: «Որուայինական անձուն է, որ անցուրս յասիներէն Հալան ամսուան իզական մամ է»:

Տես Հոոյց Անձունանների Բառարան. Պետական Համարականի Հրատարակչություն, Երևան, 1942, Ա. Հատուր, էջ 443:

բ. Հատինագէտ Գենետիկան Մեծարեան մը աւելի ժամանական կը նեղապացնէ: այս անձնին ծագունը՝ «Գլուխնէնէ թիկ հոոմեական անձուն է: Հերանուն Հոոյի մը եղր երական մը ուրիշն որոշեիր կը ըլլար, իր ամունին գրաւ կտուեներին բան մասինք: այսպէս Ծովիռ-Ծովիանու, Մարկոս-Մարկիանու, Փյուշոս-Փյուշիանու, Մաքուս-Մաքուսիանու, Գայիս- Գայիսիանու:

Վերշին ամունին իգականն էր՝ Գայիս, որում որոշագույն մասն է՝ Գայիանա:

Բնական է յիշեալ որոշագույն ամունները՝ վերշերը սկսած իր առաջ անուն գործածուի:

Թիւնա Հայոց մակարութիւնը համ վերշասրբիչնը ևս ապահու ծագուն մը ունի, զի նայ և լատինը նշումուական արժատ սերոյ երկու եղբար մողովուրինը են: Տես Սարութիմ Աստուրեան, Շուկոր Նարութեան. Պատմութիմ Հայոց. Սիկորէն մինչև մեր օրերը, բննական հիմով: (Պէտքու), 1963, էջ 64:

գ. Ուրիշ բաւհնագէտ «Անմանական Միիթրարաս վարդապետ մը» լազուականուց աւելի կը մամրամասնէ լիշեալ անունի ծագունը՝ «Աւաւութիւնը հոումաքցից գիտել Հոփափամէի և Գայիանէն մերժին համաւորեն լատինուերէն Զքեզ: Արկվ. իրական Արք անունն է, -էն բակերութով» ժամանական նուն լատինուերէն Հալանու, Հալանուս ամական մասը: Տես Հ. Ա. Ալիքով. Սուրբ Գրաւորի, 219-249 ժամանակ 1700-ամսակի առիջուլ: «Միիթրար Յօնակիոր», Վիեննա, 1949, էջ 34:

դ. Կարցագրական աւելի նոր Բրաւուրակորեան մը մէց, ուրիշ Միիթրարան վարդապետ մը կը կրկէ: Առն կարծիքը, և՛ Գալուս վարդարար Գալուս անունն նուազականն է: Տես Paolo Alaniian, «Bibliotheca Sanctorum», Città Nuova Editrice, v. XI, 1968, p. 210.

ե. Պարծեալ բամասիրական գրականութեան ապահուած կը ներկայացնեն հնուեալ բացառութիւնները:

ա. Հրաշեալ Անձունանի կարծիքով՝ «անշուշտ օստար իշուտ փափառակ բառ է, բայց սորբիւրը անբայութ է»: Տես Հայոց Անձունանների Բառարան. Պետական Համարականի Հրատարակչություն, Երևան, 1946, Գ. Հատուր, էջ 100:

բ. Հ/Թ/Փ/Մ/Ի/Մ: անոնց կը գործածուէ Պորաց մէց, որոնք նուուական գետութեան ամէն կոդ տարածուած էին այդ դարուն: Տես Տարութիմ Աստուրեան, Շուկոր Նարութեան. Պատմական Համարականի Հրատարակչություն, Երևան, 1963, էջ 64:

գ. Միայն Բնարարութեան համար, այսուն կը նշեմք նաև գյուղական վարդապետին հաղորդած տնելելութիւնը՝ թէ Դիտիք գլուխիկան գրեան Արմիկամ, պատիան: Աղարա: Տես Հ. Ա. Ալիքան, Արշակունյաց Հայոց: Վանակի, Բ Սուրբ Ղազար, 1901, էջ 136:

ձ. Վրացական առիթի մը մէց, լիշեալ բաղարին մասին կը կարդաց հնուեալ տնելելութիւնը. «Խոր-Շաղար (Այսար- բաղար) կայուսած անդին փառակերտ, որ է Պուին, հարոց բագաւորի առուամիսուր»: Տես Պրոք. Կր. Լ. Միյիրսե-բեկ. Վրաց Ալեյքունները Հայաստանի Ծով Հայերի Մասը (Ե-ԾՈՒԱՐ): Հրատարակչության Մեյրունան Ֆունի, Երևան, 1934, Հատուր Ա., էջ 170:

4. Հ/Թ/Փ/Մ/Ի/Մ: անձնանունի բացառութեան համար, այսուն կը մշշերեն Ազգայիններին կը Հայոց Պատմութիւն-ԵԾ Բանականաւասին հատուածը. «Եղեաւ որուումն յերկնից... և մայն զի անէր առ նուա, թէ Զօրացարուր... մաւաւանդ դու... Հոփափամէկ, բայց անուանդ քում արդարուն «ընկեցիա» եղեաւ... ի անուանն է ի կիան»:

5. Ծուշանի պատմութեամբ. Բնարարութեանները կրման կարգը՝ «Մարգարեանին Գայիսէին» գիրիթ մ՞ն. զյուն. 1-64 համարները:

ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԽԱՉԱԶԳԵԱՅ ՎԿԱՆԵՐԸ

Հայերու Քրիստոնեութեամ Դարձի 1700-ամեակին կապացութեամբ, արդէն «Տեղեկատու»-ի ընթերցողներուն ներկայացուցած էին Աստուծու երանելի այրին՝ Մածն Գրիգորիոսի վարքին քամի մը դրուազները, քաղուած համարուած և արևմտեան հայերէնի վերածուած Ազաքանցներոսի «Հայոց Պատմութիւն» Աստորէն՝ Առյա առիթով՝ ծանօթացուցած էին նաև վարքին անզուգական հեղինակը:

Ներկայացուող վկայաբանութիւնը՝ թէն պատերազմայալք Հոփիսիմէի անունով կոչեցին, սակայն՝ այսուեղ ամփոփեցինը նաև Գայիշանէի և միւս երանելի կինը ուներուն պատկում ալ:

Քանի որ մեր խօսքը վարքի և վկայաբանութեամ մասին եղաւ, որուն, պամ մը կանգ պիտի առնենք՝ միշնադարեան գրական այդ տեսակներուն տիպաբանական բնութագրում տալու բամար:

Գրականագէտները՝ սրբախօսական գրականութիւն անունի տակ խմբաւորած են վարքերը, վկայաբանութիւնները և ներբողեանները:

Վկայաբանութիւնը եւ վարքը՝ քրիստոնեութեամ նետ ծնունդ առած են միաժամանակ՝ Վկայաբանութիւնները երեան եկած և քրիստոնեաներու դէջ յարուցուած մեծ հայածներու շրջանին, որոնք քրիստոնեալ նամատակներուն նույրուած պատումներ էին. իսկ վարքերը՝ պատումներ են կեանքը հաղաղ ապարտած ենենցական հայրերու, կամ բարեպաշտ մարդոց մասին:

Քրիստոնեութիւնը քննունած առաջին պետութիւններէն են Հայաստան՝ որ շատ կանուխ որդեգրած է սրբախօսական այս երկու սեռերը, որոնց առաջին յուշարձանները երեան եկած են Բայ ինքնուրուն գրականութեամ սկզբնաւորումն շրջանին, մեծ նաևստ թրեկով գեղարունատական արձակի ճեւաւորումն:

Աստրական և լուսական սրբախօսութիւններու մարիւրամեայ զարգացումի փորձը իրացնելով, սրբախօսական հայերէն յուշարձանները՝ սկզբէն իսկ, ազգային երանգ ստացած են, և մեռք բերած են որոշակի հիրախանութիւններ:

Հայ վկայաբանութեամ մամնաքին բաշխութանները՝ ներուի կերպաւորումի առունու, իրեց վրայ կը կրեն ասորա-յունական յուշարձաններուն ուժեղ ազնութիւնը: Անոնց, ինչպէս նաև նոյն տիպի բարգմանական յուշարձաններուն դերը եղաւ այն, որ այդ բոլորին շնորհին, Ե. դարեն սկսեաւ, արդէն Բայ գրականութիւնը ունեցաւ յուզականութեամբ յազնած ստեղծագործութիւններ:

Որպէս իսկական սրտաշարժ ստեղծագործութիւն, իր բարունքութեամբ ուշադրութիւն կը գրաւէ Բայ վկայագրութեան լաւագույն յուշարձաններէն մէկը՝ Ազաքանզեղոսի Հոփիսիմեանց Վկայաբանութիւնը. Բերուի կերպարը մեռք կը բերէ՝ շրջանին Բայարը բնորոշ «մոլունակութիւն» և ամրողականութիւն. ան իսկական հերոսական կերպար է: Հոփիսիմէ պատրաստ է զրուելու յանում իր հաւատցին՝ որ զին օժուած է գերբնական ոյտով:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՂԱԿԱՐՈՒ

Ագաթանգեղոս՝ այդ պահամչը կրցած է Անրկայացնել այնպէս, որ Հոփիսիմեանց վկայաբանութիւնը Կ'ընկալուի որպէս վիպական սրտաշարժ պատում: Հոփիսիմէի յարունաքրումի տեսարաննեն սկսելով, մինչեւ անոյ վկայութիւնը՝ զիրար փոխարինող գործողութիւններու և գունագեղ տեսարաններու շարան մըն է, ժողովուրի և նախարարներու իրաբանցում երբ Հոփիսիմէի գեղեցկութեամ համբաւ իրենց կը համնի, երկինքի որոտ և ժողովուրի աթարեկուածութիւն, Աստուծմէ զօրութիւն խնդրոյ և աղաղակող Հոփիսիմէմ որ բոնի պայատ կը տանին. Հոփիսիմէի և Տրդատի միջեւ սկիզբ առած պայթքարը՝ Հոփիսիմէի յարդանակը և վկայաբանութիւնը, ամէն ինչ պատկերուած շարժումի գործողութեամ մէշ:

Ագաթանգեղոսի Հոփիսիմեանց վկայաբանութիւնը՝ «իր միւտեղ և պատկերաւոր լնգուով, վիպական ոճի օգտագործմամբ, գործողութեամ դրամատիզմով և սուր օգացմամբ, լուզերի առարկայական պատկերմամբ, պատումի սկսմատիզմի բացակայութեամբ՝ Բայ վկայաբանութեամ մէշ իր հաւատարը չլունի»:

Հայ-վրացական եղբայրական դարաւոր յարաբերութիւններուն շնորհի, վրացական պատմական և վարդագրական գուկանութեամ մէշ այ կարելի է գտնել մեզ հնտաքրքրոյ միւտին մասին ակնարկութիւններ այսպէս, Բմուտ վրացագէտ Լ. Մելիքսեթ-Բեկի շամասիրութեամբ՝ հնտաքրքրական Բատուածներ հայերէն թարգմանուած են «Վրաց դարձի պատմութիւն»-էն, և Ժ. դարձ վրաց Շենիմակի մը աշխատութեամբ: Վաստակաշատ թարգմանիշը կը նշէ թ: «Վրաց դարձի պատմութիւն»-էն գատ. Հոփիսիմեանց և Գայիմանեանց պատմութիւնը գործիմէ ունի վրացերէն զամազան «վերսիսմաներով».

և. իրեն մասն Գրիգոր Պարթենի վարուց:
բ. իրեն ուրույն վկայաբանութիւն Հոփիսիմէի, Գայիմանէի և այլոց:

Տրդատի, Գրիգորի և Հոփիսիմէի մարտիրոսութեամ մասին՝ ուղղակի Ազաքանզեղոսի բնագրէն քաղուած շատ գեղեցիկ նկարագործեամ մը կը հանդիպին: Ժամանակ մը նոր Զուղայի մէշ գործած անգիտացի միսիոնարի մը հնտաքրքրութեամ մէշ:

Պատմական մատեաններու մէշ թափառալած շրջագայուու տեղ, այստեղ կը բաւականանար միայն Անքէս պատմիչին նկարագրութեամբ՝ Սրբուի Հոփիսիմէի տաճարի շինուեան¹, և Սրբուի Հոփիսիմէի մշխարներու գոնուելու մասին,

«Եւ եղաւ Քաններորդի ութերորդի Ասրուկ հուրովու քակեաց կարողիկոս Կոմիտաս զմատուու սրբու Հոփիսիմէի և Վաղարշապատ քաղաքի, զի կարի ցած էր և միքն շնոււածն որ շնուալ էր ի Սահակաց կարողիկոսն: ...մինչդեռ քակեին զորմն մատրանն հանդիպահալ պատահեցան... զանձ բոլորաւեր, լուսաւորիչ, չընաղագեղ, արքայական մարգարտին, այսինքն կուսական մարմնոյն, սրբոյ տիկնոցն Հոփիսիմէա:

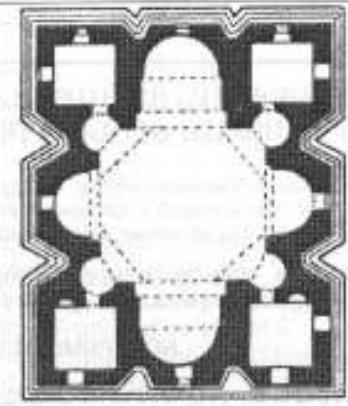
Եւ քանչի անդամ անդամ յաւշեցին զնա մատղեալ ի միմեան վյաւշուած անդամոցն մէժի

Ս. ՀՈՒԽՈՒՄԵ ՏԱՅԱՐԸ
ԷՃՄԻԱՅՆԻ ԾՐՁԱՆ

ՏԱՅԱՐԸ ԱՐՏԱՎԱՆ ԵՐԵՒԱՑԹ
Գծանկար՝ Kenneth J. Conant-ի

ՏԱՅԱՐԸ ՑԱՏԱԿԱԳԻՆԸ
Պատրաստեց Ա. Խաչատրյան:

ճարտարապետին, երանելոյ քահանայապետի
սրբության գրիգորի մեջոյ Լուսաւորից:

Եւ կայի գույխն հերովն հանդերձ ի վերայ
պարանոցի պնդեալ եւ եղեալ: Նոյնպէս եւ
զրապուկն ուսուզքն հանդերձ, եւ զրաքան, եւ
բոլորովին իսկ զամենայն փորութին ի ներքոյ
կողիցն ամփոփեալ, եւ բարձրեալ զամենայն
անդամն զառութածացն ըստ կարգի իրուեալ...

Եւ կային քաքար մետուան եւ մատուանին ի վերայ
լանջացն զաւրէն մեռելոյ: Նոյնպէս եւ ծովուր
սրբության ուսուզքն ուսիցն եւ զամենայն
մարմին երկապատեալ կտաւալը հանդերձ
նորուն պատառուուն հանդերձին»...»:

Հոյիփսիմեանց պատկերագրութեամբ Բատար-
ըռուողներուն համար, Կ'արժէ լիշտաւել Միջ-
նադարեան Վրաստաճի համբաւաւոր զանցներէն:
Դաւիթքարեցայ մայրավանքին վիմափոր մեծ
սեղամասան, հիմնացին պատին վրա եղող ուշագրա
fresco-ն, որ ներկայացուած են երկու առջիկներ, վրաց
և կնքեցական երկաթագիր՝ մամապատախան մակա-
գրութիւններով. «Ճ. Ռիփս իմե» եւ «Մոցիրուի
քար»...»:

Վրացագետ Լ. Մելիքսեթ-Ռեկ' 1921 և 1929
թուականներու այցելութեան ընթացքին տեսած է այդ
անձանօք մասաւանք fresco-ն և կրուած է վերանել
մակագրութիւնները. «Ժմիդայ Շոյփսիմե», սուրբ
Հոյիփսիմէ, և «մոցիրովի քարունիքա Նինո», վրաց
առաքելութիւն:

Ուշագրաւ երեսոյց է՝ որ նայ թատերական առաջին
ներկայացումին հիւրեց նոյն է Հոյիփսիմեի ողբեր-
գութիւնը. այդ թատրոնգութիւնը մեջի նասած է երկու
ծեռագրերով.

ա. Սորոյն Հոյիփսիմեի Մարտիրոսութիւն.

Ամդրանիկ հայ ողբերգութեամց, ամտուայ թատ-
րոնութիւն հանեալ ի նասարակաց գրատմէն
Վենետիկու:

բ. Մատեան է Թուակետիս:

Մարտիրոսութիւն Սրբութուն Հոյիփսիմեի հոռմեա-
կան մեծի կուտին իշխանութեալ, շարակարգեալ ի կարգե
թեատիմուտան Ակերսիմուն աստուածաբան վարդա-
պետէն կառավագործ եւ վերակացու մայրապետական
մնջի դպրատան որ նայոց վաճան. Իրատարակի ի Լով
մայրաքաղաքին լինաց. ի թիվն Քրիստոսի ՈԽՈԿ. և ի
նալոց Ռուժէ (1668) ապրիլ ամսոյ:

Հոյիփսիմեագիտութեան մասին ներկայացուած
սակաւաթիւ ծանօթութիւններոյ այս շաբաթ կ'ուզենք
փակէ շարականագրին մեկ գմալինի պատկերով.
«Յնծութեամբ տունեցուր պիշտաւակն նոցունց,
զի եւ նոցին հաղորդեցուր փրկութեան»:

ՏԻԳՐԱՆ ԳԵՂՈՐԳԵԱՆ

1. Քրիստոսի Խոստովանություն ու մշմարտութեան վկան.
«Տեղեկանոն» Պաշտօնաթերթ, Նոյ Ծրչան, Թիվ 12, Թուին 1999, էջ 9-10:

2. Նոյն տեղը Ազգաբանօղու Գրիշը, էջ 10:

3. Թաքարի Տեր-Դավթյան, Վկարաբանություն ու վկան:
Տես Հայ Միջնադարյան Գրականության Ժանրերը: Հայկական
ՍՍՀ ԳԱ Հուաստակականություն, Երևան, 1984, էջ 38:

4. Նոյն տեղը, էջ 38-39:

5. Նոյն տեղը, էջ 48-49:

6. Նոյն տեղը, էջ 49:

7. Պրոֆ. Օք. Լ. Մելիքսեթ-Ռեկ, Վրաց Աղբյուրները
Հայուստանի թեալ Հայերի Մասին: Հասոր Ա. թ-ժթ ուսուցանական Աղբյուրնեան Ֆաննի, Յերևան, 1934, էջ 20:

8. Նոյն տեղը, էջ 169-172:

9. Նոյն տեղը, էջ 21:

10. The Conversion of Armenia to the Christian Faith, by
W. St. Clair-Tisdall, M.A., C.M.S. The Religious Tract Society,
Oxford: Horace Hart, Printer of the University, 1897. Chapter
VII, Tiridates, Gregory, and the Martyrdom of Rhipsime, pp.
123-129.

11. Պատմութիւն Աթենոսի, Աշխատահրությամբ Գ. Վ.
Արզարյանի: Հայկական ՍՍՀ Գիտությունների Ակադեմիայի
Հրատարակչություն, Երևան, 1979: Գլուխ Լ. և. «Ծինուն
տաճարին Հոյիփսիմեայ», էջ 121:

12. Նոյն տեղը, Հայելված է, էջ 419:

13. Պրոֆ. Օք. Լ. Մելիքսեթ-Ռեկ, Եղուած աշխատութիւնը,
էջ 183:

14. Տես «Բազմավիճ», 1884, էջ 329, 1885, էջ 33, 118.221.
1886, էջ 35:

15. Վ. Թերզիքաչյան, Հայ Դիրամատուրգիայի
Պատմություն, 1668-1668: Հայպետուրա, Երևան, 1959, էջ
50, 54-64:

Տես Խաչե Գուտիկ Ստեփանյան, Ռուբագին Արևմտահայ
Թատրոնի Պատմության: Հասոր Առաջին, Հայկական ՍՍՀ
Գիտությունների Ակադեմիայի Հրատարակչություն, Երևան,
1962, էջ 90-91:

ՀՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ

Ֆրանսայի Պաշտօնաբերքը Ծրեցաբի, 30 Ցունուար 2001-ին, հրատարակած է Հանրապետութեամ Նախագահ ժամանակակից Ծրաբը մէկ օր առաջ հրապարակած օրէնքը:

Օրէնք թ. 2001-70, 29 Ցունուար 2001-ի, ի մասին
1915-ի նախական ցեղասպանութեամ նախագումարը*:

NOR: PRM03012L

Ազգային Ժողովը և Ծրակելուց որդեգործին,
Հանրապետութեամ Նախագահը կը հրապարակէ
օրէնքը որուն տարողութիւնը հնարենայ է.

Միակ չօդուած

Ֆրանսա հրապարակա կը ճամշնալ 1915-ի հայկական
ցեղասպանութիւնը:

Ներկա օրէնքը պիտի գործադրուի որպէս Պետութեան
օրէնք:

Արարեալ ի Փարիզ, 29 Ցունուար 2001:

Ժամանակակից Նախագահին կողմէ

Վարչապետ
Լիոնի մոսկէն

Ծրակելու.

Օրէնքը առաջարի թ. 60 (2000-2001),

Քննարկում և որդեգործ 7 Նոյեմբեր 2000:

Ազգային Ժողով

Օրէնքը առաջարի ծնորվութեան որդեգործած, թ. 2688,
Դիմ. Ֆրանսուա Խոչվրուանի տնօնքեագիրը բանակ
արտաքիմ գործերու բանձնախումբն, թ. 2855,

Քննարկում և որդեգործ 18 Ցունուար 2001:

* Նախասպանութեամստական աշխատանքները
օրէնք թ. 2001-70:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՆԱԿՈԹՈՂ ՓԱՐԻԶԻ ՄԵՋ

Փարիզի Քաղաքակետարանին՝ որոշումով՝
մայրաքաղաքին ուղերորդ շրջանին մէջ գտնուող
Գամուայի հրապարակին, Արաքեր Ա. ճեմելիին Վրայ
պիտի կազմուի լուցակըռող մը՝ 1915-ը հայկական
ցեղասպանութեամ գործերու լիշտառակիմ, իջակն անէ Ա.
և Բ. Համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին
Ֆրանսայի Բանար գործուն նախրուն ի պատի:

Անս լուցակըռող պիտի ներկայացն առաջակացործ
Դաւիթ Ծրեւամցիին ստուժագործութեանը՝ մէջ կեց Ծայր
բարձրութեամբ, Կոմիտաս Վարդապետից պիտնամանը
արձանը:

Նախատեսուած է լուցակըռողին բացումը կատարել
2002 թուականի ընթացքին:

ՑՈՒՆԱՀԱՆԴԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԵՋ «ԱՆԻ ՀԱՅԱՐ ԹՈՒՆԱԿԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ»

Բարձր Բովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հանրապետութեամ Նախագահ ժամանակ Ծրաբը, ՀՀ Նախագահ Ծրեւերու Բնաշխան, անձնու Փախորութի նին, նու ըիսով
նետաքրքիր ամձերու Ծրեւայտեամ, Փարիզի Արուեստներու Տաղաւարին մէջ բացումը կատարած է «Անի Հազար Թուականի Հայաստանի Մայրաքաղաքը» ցուցանանդան:

Այս Ցուցանանդանը կազմակերպուած է Հայաստանի
մէջ Քրիստոնեամ պատուական կատարական կողմէ:

1700-ամսակին առիթով՝ կազմակերպիչն է՝ Փարիզ-Մուգեն, մասնակցութեամբ՝ ՀԲԸՄ-ի, Մատենադարանի և Հայաստանի Պետական Պատմական Թանգարանին։ Ցուցանանդանին գիտական յանձնակատարն է Խելյոն Շարութիին Գէրոգեն, որ աւանդապահն է ՀԲԸՄ-Նույարեան Հայագիտական Մատենադարանին, եւ միամամանակ գիտական հետազոտութիւններ կը կատարէ Սորբոն-Նուվէլի մէջ։

Ազնուած ներկայացուած ցուցումները՝ տիպարամական ամրողութեամբ մը կը կազմեն միջնադարեան քաղաքէն համարուած հարիւտառ իրանու, որոնք կաշեաւ, փայտեաւ, պրոմեաւ, ու կրեաւ, առարկաներ են, կամ ալ լայնասակիէ, ենապակիէ և կիսաքանակարժէք քարերով։ Եայստեսուած պաշտամութիւնի կամ առօտեայ գործածութեամ մամար, որոնց բոլորը միասին կը բացայտուին ժամանակին գեղագիտակամ եւ արթատագործական բարձր մակարդակը։

Ամի՞ մամրամշական դարոցը ներկայացուած է բամեակ մը Ժ.Ա.-Ժ.Ռ. դարերու մեջամերերով։

Ցուցանանդանին տասը բաժանմունքներուն մը Եպրկայացուած են մաեւ Ժ.Մ. դարու փորագրութիւններ և մնանակ լուսամշակութեան տեղում և ճարտարապետական յատկացական կառուցերուն մասին։

Ցուցանանդանին իր այցելուները պիտի ընդունի միջնա Մայիսի 13-ը, այս առիթով պատրաստուած է 316 էշեր բարկացած գեղատիւ գարանը մը։

ՍԵՒԱՆԻ ՎԱԶԳԻՆԵԱՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ ԸՆԴԱՐՉԱԿՈՒՄԸԸ

Սեւանի լիճին եղերը՝ 1993 թ. ի վեր կը գործէ Վազգենան Դպրեվամբը, որ առ այսօր յարողած է պատրատել բարասուն բամանաներ և սարկաամներ, անոնք բրնձն բոլորած ևն առուածարամական հնագամեացաման շրջանը՝ չորս տարի Սեւանի մէջ, իսկ ճնճերորդը՝ կը մնանակ։

Ջնճուրական պարուադիր ծառայութեամ շրջանին, երիտասարդ բոգեւորակամենքը՝ ուաճական կողմէ կը կառուցուի ցում ուսանող բամար նախատեսուած նոր մասնաշէնք մը, գրադարանով և մերուութեամ պամանքներով Մայր Արտօնին մօտ, կամ հոգերու նույներու հայուակ թեմերու մէջ։

Վերջին տարիներուն, Վարեվամբը կը Փիմանսառուի ՀԲԸՄ-ի Ծույարատուներու կողմէ՝ Դամասուկուարնակ Գառնիկ Եղազարականի նոյնառուութեամբ՝ կը կառուցուի ցում ուսանող բամար նախատեսուած նոր մասնաշէնք մը, գրադարանով և մերուութեամ պամանքներով օժտուած։

Ծինարարութեամ ընթացիկ աշխատամքները առարտին կը մասին այս տպրուած ընթացքին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿ ԹՈՒՐՔԻՒՈՑ ՄԵՋ

Տիրասիա 1 Հեկերտակցութեամ կողմէ միմուած Թուրքիու Հայկական Հետազութեամ Հիմնարկը պիտի ստուարէ Բայ-թրքակամ յարաբերութիւններու զարգացումին։ Անխագան նշանակուած է նախկին դեսպան Էօմիր Էլիքը, պիտի աշխատաւակին տասց ակադեմի-կունքը՝ ուսուասիրելու բամար ոչ միայն էկարծնեալ նախկական ցեղասպանութիւմը», այլ նաև Հայկական Սիհիւրը, արդի Բայկակամ ընկերութիւմը, Բայերուն վերաբական եւ տնտեսակամ Բարցեր։

Հիմնարկը տոխատարձ կապերու մէջ պիտի գտնուի Բայկակամ նամապատասխան միջնարկներու և պատմա-րաններու մետ, պարբերաբար անզերէն լեզուով պիտի նրանարակէ իր համեւէր որ պիտի առաքուի արտասամ-մանակ կը կիրաններ։

Անկախարար, Հիմնարկը գիտական աշխա-տուպինները և օմանաւան դիմաններու վահերաբույսերը՝ բոլորին մատչելի պիտի ըլլամ բամանցին իրեց էլեկտրացիոն վրայ։

ԱՆԴԱՄԱԿԱՆ

ՄՆՈՒՆԴ

ՀԲԸՄ-ի Գամիրէի անդամութիւններէն՝ Տէր և Տիկին Ռաֆֆի և Ալիս Շատրւանները՝ 25 Փետրուար 2001-ին, բախտատրուած են երկրորդ դատրիկով նշ, զոր ամուսնած են Լորա: Նոյն առիթով, Միութեան անդամ-անդամութիւններէն՝ Վլուժ և Լիսի Բլատեանները, Արա և Նորա Տեփոյեանները երջանկացած են երկրորդ թոռնիկի մը ծնունդով:

«Տ.», Նորածին մասունքն կը մաղթենք առողջ և երջանիկ կեանք. ծնողքն եւ մեծ ծնողներուն՝ պրտագիւն շարժաւագործիւններ:

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

21 Ապրիլ 2001-ին, Կիպրոսի Նիկոսիա մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ Եշանախօսութեան Բանդիստրինը՝ ՀԲԸՄ-ի Գամիրէի անդամներէն, Տիար Արմեն Մ. Զէջնեանի ընդ Օր. Շողեր Օ. Գուղումնեանի: Տիար Արմեն՝ կրտսեր որդին է Միութեան վաստակառ վարչական և Միութեան հաստատութ անդամութիւն Տէր և Տիկին Միաւը և Մարո Զէջնեաններուն:

«Տ.», Խնդակցեալ խօսեցեալ զոյգին՝ իդերու իրագործում կը մաղթենք:

ՄԱՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

9 Փետրուար 2001-ին մահացաւ ՀԲԸՄ-ի Գամիրէի անդամութիւններէն՝ Տիկին Սիրան Երզնկացեանին եղայրը, Անդրանիկ Թողզումազեան:

10 Մարտ 2001-ին մահացաւ ՀԲԸՄ-ի Գամիրէի անդամութիւններէն՝ Երուանդ, Սոնա, Սիրարփի և Հրաչ Ավաճիպաշեաններու բոյրը, տալը և նօրաքորը՝ Թագումի Գազաննեան:

6 Ապրիլ 2001-ին մահացաւ ՀԲԸՄ-ի Գամիրէի անդամութիւններէն՝ Տիկին Անի Զէջնեանի մայրը, և անդամներէն՝ Հարի և Ռաֆֆի Զէջնեան եղբայրներուն մեծ մայրը՝ Շաքէ Հոփսիստ Օհաննեսեանը:

12 Ապրիլ 2001-ին մահացաւ ՀԲԸՄ-ի Գամիրէի անդամութիւններէն՝ Արա, Օհան և Արփի Շամիկեաններու մայրը՝ Արարսի Շանիկեան:

«Տ.», Այս տիսուր առիթներով՝ խոյազգած ցաւակցութիւններ կը յայտնենք համգուցեալներու հայուպատներուն: